

**Descriptio rheumatismi acuti, et dilucidatio ducentorum et quinquaginta aphorismorum Hippocratis ad rheumatismum tum acutum tum chronicum /
Data a Ferd. Saalman, Medicinae Doctore.**

Contributors

Saalman, Ferdinand, 1732-1792.

Saalman, Ferdinand, 1732-1792. Descriptio februm malignarum.

Saalman, Ferdinand, 1732-1792. Descriptio phrenitidis et paraphrenitidis Monasterii in Westphalia circa medium mensis Martii grassari incipientium vere contagiosarum earumque factae curationis.

Hippocrates. Prognostics.

Saalman, Ferdinand, 1732-1792. Descriptio pleuritidis, peripneumoniae, pleuropneumoniae et anginae earumque curatio.

Saalman, Ferdinand, 1732-1792. Descriptio variolarum, morbillorum, febris erysipelatosae, et colicae acutae.

Saalman, Ferdinand, 1732-1792. Descriptio februm acutorum ordinarium et februm catharralium aphorismorum Hippocratis ad febres acutas ordinarias pertinentium.

Saalman, Ferdinand, 1732-1792. Descriptio febris urticae, scarlatinae et purpurae.

Publication/Creation

Monasterii : Philippi Henrici Perrenon, 1789.

Persistent URL

<https://wellcomecollection.org/works/a3gvzfdx>

License and attribution

This work has been identified as being free of known restrictions under copyright law, including all related and neighbouring rights and is being made available under the Creative Commons, Public Domain Mark.

You can copy, modify, distribute and perform the work, even for commercial purposes, without asking permission.

**wellcome
collection**

Wellcome Collection
183 Euston Road
London NW1 2BE UK
T +44 (0)20 7611 8722
E library@wellcomecollection.org
<https://wellcomecollection.org>

Ch. Prax
45515/B

53050

DESCRIPTIO
RHEUMATISMI ACUTI,

ET

DILUCIDATIO

DUCENTORUM ET QUINQUAGINTA
APHORISMORUM HIPPOCRATIS

AD

RHEUMATISMUM TUM ACUTUM TUM
CHRONICUM;

ITEM

ad PHRENITIDEM, & PARAPHRENITIDEM, ad
PLEURITIDEM, PERIPNEUMONIAM, PLEURO-
PNEUMONIAM & ANGINAM, DUOBUS
LIBELLIS PRIORI ANNO A ME
DESCRIPTAS, PERTINENTIUM.

D A T A

A

F E R D. S A A L M A N N,
MEDICINÆ DOCTORE.

MONASTERII:

SUMPTIBUS PHILIPPI HENRICI PERRENON,

1 7 8 9.

17
6 lib. h. 25

LECTORIBUS FELICITATEM !

Memorabilis, & plane singularis, quam *Status* patriæ nuper publicis in *Comitiis* animo benevolentissimo, & voce quidem unanimi, conclamante simul populo, in me testati sunt, gratiagram impulit animum, ut in favorem Medicorum tyronum novum mihi laborem imponerem, & ea, quæ descriptioni *Phrenitidis* & *Paraphrenitidis* die trigesima Junii 1788, & descriptioni *Pleuritidis*, *Peripneumoniae*, *Pleuropneumoniae* & *Anginae*, die vigesima octava Decembris 1788 a me datæ adhuc adjicienda esse arbitror, non relinquerem inconsummata.

Ex his enim descriptionibus dilectis innotescit amicis, quod non alios in arte sua peritissimos viros, nisi solum *Hippocratem*, adductæ a me sententiæ testem adduxerim; oportet itaque in mox sequentibus a me ostendi constantem tanti Præceptoris in observationibus suis veritatem, quam longa convictus experientia cum magno *Galeno* veracissimam pronuntiare cogor, ita ut nefas sit, si non magnum summi viri *Hippocratis nomen* immoto fodiatur in marmore.

Porro sincerus meos erga amicos amor imperat mihi, binis superius dictis descriptionibus adhuc aliqua adjicere, & citatos in illis *Hippocratis* aphorismos eorumque sensum, quantum labor meus, observatio mea, meique permittunt ingenii limites, aliquo modo, præsertim ubi dicta ejus obscuriora esse videntur, uberius explanare.

Quis enim negare poterit, quod magnus hic vir, quo rudior suo tempore in anatomicis erat, eo illustrior nostro tempore in observationibus, & dogmatibus suis practicis fit? Sane non alius, nisi is, qui cum perspicaci observatione, & indefessa scriptorum ejus lectione sagax consilium conjunxerit, scripta tanti viri intelligentia attingere præsumet.

In præfatione hac tantum memorabo bina hæc ejus dogmata :

I. *Paraphreniticos* præsertim *Phreniticos* definere *tremulos* :

Id est circa mortem tremoribus artuum, musculorumque faciei &c. per intervalla affici.

II. *Phrenitidem* præsertim *Paraphrenitidem* ætatem constantem adeptis non solum frequentissimam, sed & periculosisimam esse.

Hippocrates magnus hic artis medicæ princeps & hodiernam theoriam, & hodiernas observationes practicas penitus confirmat. Ego enim diuturna & acri confirmatus experientia summi viri dogmata in praxi mea vidi verissima, & certissima, adeoque & theoriæ, & dogmatibus practicis summe consentanea: *Phreniticos* definere tremulos, quis prudens negabit practicus? Omnes paraphreniticos observavi ipsemet definere tremulos, & convulsos: unde

I. Justissime amplexus sum veritatem hujus dicti Hippocratici, & in his morbis errantem adesse ordinem totius systematis nervosi, aut male affecti, aut saltem mirum in modum turbati, indubitanter statui: id quod in capite ex comitibus deliriis, ex oculis torvis

& spontaneis illacrymationibus, ex surditate, &c; in pectore ex summe læsa respiratione; in abdomine ex gravissimis inde natis in officina naturali turbis, denique in artibus ipsis vel convulsis, vel immani affectis dolore, vel saltem tremantibus, luculentissime mihi, etsi ejus causam non satis comprehendam, hætenus semper apparuit: quod etiam in Phrenitide primaria, præsertim symptomatica nemini mirum videri potest, qui simili fere modo vocis interceptionem consensualem ex vermibus intestinorum, tot morbos capitis consensuales vitio saltem ventriculi obortos, qui porro ex Dysenteria, & graviori sic dicta colica, brachiorum, & crurum paralyfes, & multa alia per consensum ex imo ventre admiranda hujusmodi symptomata quotidie observari reminiscitur. Inde patet quoque ratio, cur pridem ab *Hippocrate* jubeamur, in his morbis primario ad præcordia attendere.

2. Si quis pervivaci oculo nostris temporibus attenderit atatem hominum constantem, vel ante multis fractam morbis, vel juvenilibus in annis, vel etiam postea per intemperantiam, per crapulam, aut simile quid labefactam, indeque aperte natam viscerum imi ventris debilitatem, id est atoniam, atque ex hac vel ortas, vel certe pedissequas per sæpe turbas circuli sanguinis in visceribus abdominis chy-

chylopaïs, præfertim in reditu sanguinis per
hepar necessario fecuturas, hic quoque certe
mirari nequit, cur *Hippocrates* rectissime dixe-
rit: Alvum cruentam, id est hæmorrhoides
profusas & phreniticis, & paraphreniticis
optimas esse.

Quis porro inficias ire poterit, *Hippocra-
tem* in observationibus, & dogmatibus suis
præcticis fuisse fidelem? Quem inter veteres se-
cutus est magnus *Trallianus*, qui duce suo
fidus jaste coarguit præcipites in statuendo
illos, qui forte permoti illa & phreniticis &
paraphreniticis communi, peripneumonica,
id est valde anhela, suspiriosa, aut saltem
semper laboriosa respiratione, in solo diaphrag-
mate inflammato primariam causam paraphre-
nitidis incassum quærunt: quos certe præcipua
paraphrenitidis symptomata, ut nausæ, vo-
mituritiones, vomitus biliosi, præcordiorum
tensio, pulsatio, eorumque gravis dolor, feces-
sus multi biliosi, color universi corporis apud
nonnullos ictericus & sæpe concomitantes fe-
cessus albicantes, singultus ipse, (argumenta
hepatis & ventriculi graviter læsorum
quin subinflammatorum) aliaque manifestissi-
mo consilio a sententia sua repellere deberent.

Magnus itaque *Trallianus*, sine dubio ac-
curatori experientia persuasus se illis, qui
contra

contra mentem Hippocratis paraphrenitidem in sola diaphragmatis inflammatione quæsi-
runt, iuste opposuit & incepit paraphrenitidem
appellare: phrenitidem notham, sive spuriam,
sed rectissime illam phrenitidem consensua-
lem aut symptomaticam dixero, quia non ma-
le cum acuta quadam melancholia comparanda
erit, pro qua sententia etiam mecum stant il-
lustres *Göttingenses* * & *Tremonienses*. **

Attamen non proderit hic multis de nomi-
ne rerum litigare, sed oportebit me pergere
ad illud, quod in his paginis mihi proposui,
ut tentem, an sensum Hippocratis in aphoris-
mis illis, de quibus in Descriptionibus supra
dictis de phrenitide & paraphrenitide, & de
pleuritide &c. mentionem feci, saltem con-
jectura assequi valeam.

Ast antequam me hunc ad laborem accingam,
adhuc de morbo aliquo inflammatorio Mo-
nasteriensibus frequente, & pleuritidi, aliisque
morbis pectoris inflammatoriis, in descriptione
mea de 28va Decembris 1788 propositis, val-
de affini id est rheumatismo acuto brevissime
agam, & ideo hunc cum morbis pectoris con-
jungere

* Die gelehrten Anzeigen im 26sten Stück vom 14ten
Februar 1789.

** Der Herr Dr. Kortum zu Dortmund in seiner
praktischen medizinischen Bibliothek im 3ten Stück.

jungere statui, quoniam & curatio & causæ
ejus cum pleuritide penitus eadem sunt.

D E
RHEUMATISMO ACUTO.

Rheumatismus acutus verissima quædam febris inflammatoria est cum inflammatione aut plerarumque, aut si gravissimum malum fit, omnium musculorum corporis partium. Invadit cum vehementissimo rigore instar pleuritidis, quem deinde reliquus, ordinariusque febris acutæ trames ordinario quotidianæ remittentis, vel quotidianæ ex tertiana typo consequitur: in morbi principio dolent acute muscoli unius fere saltem vel alterius membri, & si muscoli strati superioris occupentur, tumor sæpe maximus est cum vehementissimis doloribus, ut ne tactum quidem, sæpe ne levisimum stragulum æger ferre possit: aliquando etiam cum vehementissimo dolore nullus quidem tumor in initio adest, præsertim si muscoli profundiores occupentur, donec inflammatio deinde ad externos musculos progrediatur,

Quid sit rheumatismus acutus

quomodo invadat

ejus decursus

observationes
practicæ

Tumor membrorum aliquando phlegmonodes est, aliquando strias, & velut ex flagris vibices concipit, foveas tamen nullas ab impresso

presso digito, ut Oedema proprie dictum fer-
vat.

Raro etiam inflammatio æquabiliter omne
corpus afficit, nisi in malo acutissimo, sed ex
alio membro in aliud veluti progreditur.

Observationes
practicæ.

Aliquando etiam pessimo omnino in inte-
riora incumbit, & tum in incremento, & vi-
gore morbi gravissima se se addunt symptoma-
ta, ut phrenitides, anginæ, & omnium fre-
quentissimæ pleuritides & peripneumonix
symptomaticæ, inflammationes intestinorum,
& alia inflammatoria mala: idque contingit
non solum, si dolores inflammationesque ex-
ternarum partium valde acutæ & lancinantes
fuerint, & istiusmodi dolores citra rationem
& veram crisin cessaverint; sed etiam, si in ve-
hementi morbo & exteriora, & interiora si-
mul affligantur:

Neque rarum est, quod vigenti morbo ad-
datur purpura tum proprie dicta, tum miliaris
sed periculo minime carens. Decursus pro
vehementia inflammationis raro infra quatuor-
decim dies terminari observatur, plerumque
tres hebdomadas imo longius durat, & tum
ex serie complurium acutarum veluti recidiva-
rum constat.

Crisis

Crisis alia est perfecta cum sudoribus profusissimis, urinis coctis, sedimenta multa cœnosa, lateritia, tandemque alba habentibus; alia est imperfecta, succedente aut purpura, aut metastasi quadam ad interstitia musculorum, vel extrema tendinum, aponeurosumque, in quibus tumores, nodique initio molles, deinde duri, contractis etiam articulis, immobilibusque redditis, inhærent, quos in cadaveribus, gelatina quadam compactiori, in cellulosa interstitiorum, & vaginas tendinum, horumque cellulosa involucra effusa, opertos magni viderunt practici.

Crisis
cum observationibus
practicis.

Quid appareat sub
sectione anatomica

Aliquando abscessus ad superiora, vel inferiora subsequuntur; aliquando quidam musculi longo tempore tumidi obtuso cum dolore permanent; aliquando superveniens alia acuta, vel febris intermittens, vel morbus aliquis cutaneus, maxime scabies humida, & quibusdam veteribus sic dictæ phlyctænæ, id est, quædam quasi ex ambustione ortæ vesiculæ, sero plenæ & in escharas abeuntes, cum febre aliquando chronica vel comites, vel reliquæ morbi sunt, quæ vicissim apparent, vicissim disparent, redeuntque iterum: sic quoque purpura utriusque generis vicissim disparens, rediensque cum vel sine febre, mali sæpe comes est, & tamen ad eliminandas morbosæ humoris reliquias

Observationes
practicæ

as auxilio & vi sua symptomatice hi morbi nullatenus inutiles observantur.

Egregie magnus Sydenhamus de hoc morbo scripsit, qui cum sedulitate legendus, & iuste imitandus est.

de causis rheumatismi acuti

Causa proxima rheumatismi acuti non alia est, quam pleuritidis; consimilis enim in utroque morbo sanguinis conditio est; neque disparas esse causas antecedentes, & procatharticas vero simillimum est.

Nimius e carnibus victus, rarefacientium abusus, præsertim spirituum ardentium merito hic accusandi sunt: quibus etiam de causis hic morbus boreali celo familiarior est, quam australi.

Brumale tempus, nec raro vernalis æstivumque, subitaneis caloris, & frigoris vicibus conjunctum, & hic merito incusandum videtur; nam omnibus his de causis sanguis inflammatoria gelatina obruitur: iisdem etiam de causis multis locis Epidemii rheumatismi grassantur, quin & aliquando Endemii.

Curatio

In curatione eadem prorsus observandæ sunt indicationes, idemque ordo, & delectus remediorum, ac in pleuritide & consimilibus
af-

affectionibus: protinus vena secanda erit eodem die pro modo necessitatis, vel postridie: alvus vel obiter & iterum postridie, vel protinus data opera ducenda erit, ut penus materiæ inflammatoriæ ex primis viis mature exhauriatur, ne resorpta in sanguinem, malum uberius augeat.

Vena secanda

observationes
practicæ

Videndum etiam, si nulla pectoris angustia, vel peripneumonia, aut pleuritis symptomata minetur, an Vomitorium postridie dari possit: repetenda dein Venæ sectio, de qua iteranda prudentia medici statuet.

usus vomitorii

Protinus insuper medicamenta antiphlogistica, prorsus ut in pleuritide eodem ordine per omnem morbi decursum inter eandem diætam junctis circa vigorem Diaphoreticis itidem, ut in pleuritide, eligenda & adhibenda erunt. &c.

Si pleuritis vel peripneumonia symptomata inciderint, repetenda erit Venæ sectio, deliriis minantibus vesicatoria opponenda erunt.

observationes
practicæ

Si purpura accedat, eidem methodo insistendum erit junctis mitioribus diaphoreticis, præsertim ex spiritu Tartari & consimilibus, atque hoc modo per omnem morbi decursum medendum erit, dum declinatio vel perfecta, vel imperfecta sequatur, quæ itidem mera an-

tiphlogistica optime requirit, five ad abscessus, five ad nodos, five ad recidivam, five ad purpuram iteratam, five ad intermittentem febrem, reliquiarum morbi vindicem, res pervenerit.

Finitis his pauperioribus diæta exactior, vel decocta lignorum nitrosis juncta, ditioribus acidularum usus, omnibus serum lactis ad quatuordecim dies & ultra, una cum diæta febrili convenient.

Atque hæc de morbo hoc, gracili narrata calamo, tyronibus medicis inserviant.

Pauca tantum ex Coe Sene Hippocrate, rheumatismum tum acutum, tum chronicum, in acutum frequentissime transeuntem, experimentia & utrumque vividissimis coloribus adumbrantia effata præmittam, tum celeri calamo properabo ad dilucidandos aphorismos, in descriptionibus phrenitidis, paraphrenitidis, pleuritidis, peripneumonix, pleuropneumonix & anginae a me citatos.

DILUCIDATIO APHORISMORUM HIPPOCRATICORUM AD RHEUMATISMUM UTRUMQUE SPECTANTIUM.

APHOR. I.

Qui crebro, & sine intermissione leves & fugitivos sudores habent cum hypochondrii intensione, plerumque maligne habent, & do-

dolores in summum humerum, vel acromion,
& claviculam fixi in his pravi.

DILUCIDATIO.

Textus hic vivam vel phrenitidis primariæ,
vel phrenitidis symptomaticæ rheumatismo acu-
to mox successuræ, imaginem abunde exprimit.

APHOR. 2.

Quibuscunque cum febre ardente tumo-
res somnolenti, torpidique contingunt, hos do-
lor in latus incidens apoplexiæ instar interimit.

DILUCIDATIO.

Hic textus obscurissimus est illis, qui de-
cursum rheumatismi acuti non viderunt, om-
nino autem ad hunc pertinet, neque aliquid
magis perspicuum esse potest ex hac ratione,
quoniam rheumatismus acutus, qui corporis
universi, præsertim musculorum quædam in-
flammatiō cum febre satis gravi & vehementi
esse solet, sub incremento, præsertim sub ex-
acerbationibus, cum dolore in variis corporis
partibus, præcipue in externis increfcit: cum-
que iste gravissimus dolor sit inflammationis
cujusdam soboles, muscoli inflammati, præfer-
tim in superficie siti, necessario tument, iisque
locis modo maculæ, fugillationum instar,
modo vibices apparent: non raro quoque mus-
culi etiam colli & faciei sic afficiuntur, inter-
dumque

dumque Erysipelas capitis adesse videtur, tumque torpidi, & somnolenti quam maxime sunt ægri, quandoque etiam in rheumatismo graviori torpor & sopor ipse adesse solent, & quidem eo tempore, si tumor alicujus membri subito evanescat: atque hi sunt isti tumores soporosi, & torpidi, de quibus textus loquitur.

Dolor in latus incidens est pleuritidis, vel pleuropneumoniæ symptomaticæ species, rheumatismo acuto frequentissima, quin etiam peripneumoniæ vera quædam species, ex impedito sanguinis inflammatorii per pulmones transitu oborta: & cum pleuriticis, pleuropneumonici, ac peripneumonici sub stadio inflammatorio, apoplectico modo pereant, facile patet, unde in hoc casu dolor in latus incidens apoplectico modo occidat:

Quippe hæc pleuritis, vel pleuropneumonia, vel peripneumonia symptomatica rheumatismi in interiora decumbentis, vel generatim vehementioris index est, impeditoque sanguinis per pulmones transitu, cum vigore alicujus exacerbationis mors sæpe inopinato consequitur.

APHOR. 3.

Quibus in febre, oborto lateris dolore, alvus dejicit multa seroso-biliofa, hi levantur.

DI.

DILUCIDATIO.

Et hic textus pertinet ad rheumatismum acutum, itemque ad omnes acute febrientes, rheumatismo antea quomodocunque obnoxios; nam dolor ille lateris nihil aliud est, quam rheumatismus musculorum pectoris, & intercostalium sive pleuritidis spuria species, symptomatice quidem, & aliquando degeneratur in veram pleuritidem, nisi venæ sectione occurratur: hic rheumatismus (teste experientia) oborta diarrhœa aquoso-biliofa levari solet.

APHOR. 4.

Qui diutule, paulatimque dejecto appetitu conflictantur, sudantque cum bono faciei colore, & alvo liquida, præsentem etiam Cardialgia, hi ubi diutius sic ægrotarunt, tandem peripneumonico modo moriuntur.

DILUCIDATIO.

Explicatu difficilis quidem hic textus videtur, sed perspicuus est illi, qui rheumatismum chronicum viderit, riteque observaverit; ad hunc enim omnino pertinet ita, ut nihil me iudice expressius esse possit: rheumatismo chronico conflictati diutule dejecti appetitus sunt, leniter febriunt, mane potissimum sudant, bonum & floridum faciei colorem habent,
car-

cardialgias patiuntur, cum plerique hæmorrhoidibus interceptis simul laborent, aut vi sanguinis inflammatorii intro interdum decumbente, atque diutius vagisque circuitibus sic adfecti, in vere, vel autumno peripneumonicorum vel pleuriticorum more moriuntur aut saltem peripneumonia notha extinguuntur.

Rheumatismo multum est commune cum hisce febribus inflammatoriis: in acuto sanguis, pleuriticorum instar, crustam inflammatoriam habet, in chronico sanguis naturali densior est, & quidem non ita, nec summe inflammatorius est, attamen indoli inflammatoriæ propior; omnes enim rheumaticorum dolores sunt a musculis vel leviter, vel plusculum inflammatis: bonum faciei colorem morbi longi esse indicem alibi quoque dixit *Hippocrates*.

Colluvies ista rheumatica per sudorem, & alvum quidem aliquo modo interdum levatur, & minuitur, dispositio ad malum tamen manet; ideoque si præsertim anni tempus faveat, facillime rheumatici in pleuritides, & pleuropneumonias incidunt, & nisi sapiens Medicus tum per justas venæ sectiones ingruenti malo occurrat, peripneumonico modo facile suffocantur. Legatur hic potissimum *Sydenhamus*.

Neque

Neque etiam alia de causa cæteris paribus hic loci, perque omnem viciniam Monasteriensem adeo frequentes sunt febres pectoris inflammatoriæ, quam quia rheumatismus, vitus rationes secutus, hæreditarium & endemium plerisque vitium est.

APHOR. 5.

Febres ex doloribus vehementibus diuturnæ.

DILUCIDATIO.

Textus hic pertinet ad omnes febres continuas ex doloribus ortas, adeoque symptomaticas ex doloribus articularum, arthritidis, intestinalium, præsertim ex rheumatismo: si his omnibus accedat febris, quæ ante non adfuit, affectio diuturnior erit idque eo magis, quo levior febris est, & generatim, si febris ista mensis ambitum excedat.

APHOR. 6.

In acutis motitatio, jactatio, somnus turbulentus nonnullis designat convulsionem.

DILUCIDATIO.

Textus hic pertinet ad febres acutas, si nimirum hi illis afficiantur, qui Epilepsia, vel

C

pas-

passioni hystericae, vel (teste experientia) rheumatismo obnoxii sunt; uti enim inquires citra rationem in aliis delirium; sic illa inquires hic motus spasmodicos saltem digitorum in manibus, & pedibus, ulnarumque, aut musculorum faciei designat.

APHOR. 7.

Varie ægrotantibus, & mente offendentibus, crebro soporosis, sic nigrum vomitum affore.

DILUCIDATIO.

Licet memorabilis hic textus ad melancholiam, passionemque hypochondriacam præsertim in senioribus spectet, tamen in his malis simul conjunctum rheumatismum chronicum verissime exprimit:

Nam varie ægrotare; est vices imbecillitatis, & incolumitatis multiformes experiri, quales sunt hypochondriaci, & rheumatismo chronico afflicti: inter hæc subinde leviter mente moveri, melancholicorum est, præsertim confirmatorum: subinde his omnibus proprium est soporum invasiones pati; hi enim morbi non sunt sine difficili sanguinis per hepar reditu:

Ad venam portæ præsertim ad splenicam pertinent venæ ventriculi: hinc niger vomitus, hic est verissimus vomitus cruentus, quosdam mirifice levans, atque hic verus est difficillimi hujus textus sensus.

APHOR. 8.

Tumores juxta aures in morbis longis, parvæ sanguinis fluxiones, & ex his vertigines pernitiæ.

DILUCIDATIO.

Morbi chronici sive longi hic potissimum sunt passio hypochondriaca confirmata, confirmata melancholia, rheumatismus chronicus, & omnes viscerum imi ventris obstructions: in talibus parvæ narium hæmorrhagiæ, vertigines, tumores juxta aures tarde incrementales, & vicissim disparentes, quin ex iisdem tumoribus glandularum tum salivalium, tum lymphaticarum merito metuendi: atque demum enati scirrhi (docente experientia) mortis non diu absentis signum sunt; sic, qui viderit melancholicum confirmatum parva sanguinis ex alterutro nare stillicidia pati cum vertigine, stupore, & inquietudine, mortem apoplectico modo imminere, prædicere potest.

APHOR. 9.

In febris longis tubercula, aut dolores fiunt in articulis, & si facti fuerint, non sunt inutiles.

DILUCIDATIO.

Textus hic pertinet ad quascunque febres acutas, terminum suum egressas, & in longiores versas v. g. diurnas intermittentes, & alias suapte natura sua longas febres, præcipue in illis corporibus, quibus privata quædam ad arthritidem veram opportunitas est, vel etiam ad rheumatismum ipsum, etsi in hoc tubercula illa, rarius in articulis, frequentius vero in musculorum interstitiis, & circa tendines, & aponeuroses enascantur.

Sunt autem hi tumores consequens quoddam criseos imperfectæ, & metastasis quædam.

APHOR. 10.

Quibuscunque in febris venæ in temporibus pulsant, & facies sanorum similis, & præcordium non molle, diurnum morbum significat non desitutum sine magnis narium hæmorrhagiis, aut singultu, aut spasmo, aut ischiade.

DILUCIDATIO.

Textus aptissimus ad præfagiendam ex febre acuta diurnitatem; etsi enim alia alibi in Hippocrate febris acutæ in longam transi- turæ occurrant signa, E. G. si cum signis bonis, sive etiam malis signis, sanaque facie sudor cervicis adfuerit, attamen in hoc textu allata signa his merito addenda sunt :

Ita quoque ubertim docet experientia, quod febribus acutis frequentissime rheumatismi, in hoc textu per Ischiadem designati, sæpe spasmi varii, sæpe intestinorum diurni dolores præsertim in rheumaticis corporibus succedant; sed si hæc signa, aut quædam horum non consecuta fuerint, plerumque narium hæmorrhagia sequatur : quæ omnia accuratiori observationi verissime consentanea sunt. Illud, quod in hoc textu Hippocrates memorat de venis in temporibus pulsantibus, pertinet ad arterias temporales, quin etiam ipsas carotides arterias pulsantes.

APHOR. II.

Quibus sæpe recidiva contingit, his semestri tempus transgressis, tabes coxaria leniter accedit.

DI-

DILUCIDATIO.

Et hic textus videtur valde obscurus esse, sed manifeste loquitur de rheumatismo chronico, qui nempe morbus sæpe recurrens est; huic tandem lumbago rheumatica sive ischias rheumatica, in hoc textu per tabem coxariam designata, accedit, & nisi largus hæmorrhoidum, vel alius sanguinis fluxus contigerit, diutissime durat, & tandem in ascitem, aut tympanitem abiens, deplorabilem finem habebit.

APHOR. 12.

Septima die, aut nona, aut undecima, aut decima quarta sanguinis largi ex naribus fluxus plerumque febres solvunt, pariter etiam alvi fluxus biliosus, aut dysentericus, aut genuum coxendicumque dolor, aut urina ad crisin concocta, in muliere vero etiam menstruæ purgationis fluxus.

DILUCIDATIO.

Præclarus hic criseos textus pertinet ad vigores febrium acutarum; fluxus sanguinis hic intelligantur largi, non vero pauca stillicidia sanguinis, quæ sane in his, uti in aliis malis chronicis suspecta sunt, & periculum denuntiant; alvus dysenterica, aut vox dysentericæ generatim apud Hippocratem pro alvo quacunque

cunque cruenta occurrit, five adfit dysenteria, five alius alvi fluxus cruentus v. g. hæmorrhoidalis, pro quo hi alvi fluxus copiosi veraciter habendi sunt: genuum, coxendicumque dolor succedaneum rheumatismum, vel etiam arthritidem horum locorum fixam, & præcipue in corporibus ad hæc mala opportunis manifeste designat; Urina cocta hic intelligenda est ea, quæ circa veram crisin se se offert, minime vero quocunque tempore cocta urina, tantum simulacra criseos præbens, hic pro vera urina cocta five critica habenda erit.

APHOR. 13.

Surditas in acutis, & turbulentis subsequens malum, malum etiam in longis, in his autem dolores deducit ad coxas, & femur.

DILUCIDATIO.

Aureus hic textus est: per acuta, & turbulenta morborum genera hic intelligendæ sunt febres inflammatoriæ sigillatim phreniticæ, peripneumonica, petechiales, exanthematicæque aliæ, in quibus omnibus surditas imminentis delirii signum est: hæc surditas non tantum præfagium est, imminentis delirii phrenitici summe periculosi, sed etiam in morbis chronicis, præsertim melancholia & mania,

ma-

manifestiora deliria (teste experientia) antecedere solent:

Dolores illi ischiatici in morbis longis pertinent ad arthriticos & rheumaticos, qui, si in his malis fortius demum conjunguntur, vel & mala hæc consequuntur, lenimen surditatis afferre solent.

APHOR. 14.

Abscessus ad aurem in morbis longis suppurati pure non omnino albo, & inodoro occidunt, sed maxime mulieres.

DILUCIDATIO.

Hic textus pertinet ad abscessus ad aures in omnibus chronicis, ut arthritide, rheumatismo, cachexia, & omnibus hujus ambitu comprehensis morbis.

Difficile autem dictu est, cur mulieres inde pejus habeant, quod forsan ex menstruis, in his malis suppressis, deducendum est: quoniam dictum hoc verissimum esse praxis confirmat, hinc merito accuratiori observatione eget.

APHOR. 15.

Vox acuta clangentis instar, & oculorum obscuratio convulsorium; his dolores ad inferiores artus commodi.

DI-

DILUCIDATIO.

Etsi hic textus de imminente paroxismo epileptico quam maxime loquatur, dolores tamen ad inferiores artus maxime pertinent ad illos, qui simul rheumatismo obnoxii sunt; in rheumaticis enim uti rheumatismus in interiora retrocedens varia capitis, thoracis, & abdominis mala procreat, sic decubitus ejus ad inferiora, nisi universalis, & gravissimus rheumatismus fuerit, mirum in modum alia mala interna levat.

APHOR. 16.

Decolores graciles sputantes; in his per somnum sudores boni: num vero & horum plurimis sine sudore levari non malum est? dolores ad inferiora his commodi.

DILUCIDATIO.

Textus hic pertinet ad rheumatismum chronicum; dolores ad inferiores partes designant rheumatismi ante vagi ad crura metastasin: nam, dum vagus erat, varias capitis, pectoris, abdominisque affectiones excitare poterat.

APHOR. 17.

Quibus repente, sine febre quidem existentibus, hypochondriorum, & circa pilorum dolor, atque ad crura, internasque partes, & alvus tumet, solvet venæ sectio, & alvi fluxus, his nocuum est febrere, longæ enim, & vehementes febres fiunt, & tusses, & respiratio difficilis, & singultus: his autem ad solutionem tendentibus dolor fortis coxarum, aut sputum puris, & cæcitas succedit.

DILUCIDATIO.

Aureus hic textus expressissimam rheumatismi chronici imaginem exhibet, & ex inflammatoriæ colluviei in varias partes decubitu varia mala præfagit:

Præcordia hic generatim regionem hypogastricam, interdum & ilia, regionemque umbilicalem designant: pilori dolor est cardi-algia, quæ cum reliquis malis signis præsentibus interiorem inflammationem imminentem arguit; hinc venæ sectio vel diarrhœa magnæ utilitatis sunt.

Febrere ob allatas, fatisque perspicuas causas periculosum est; nam longæ illæ, & vehementes febres sunt continuæ quotidianæ ex tertiana aut saltem hunc typum plerumque sequentes:

quentes. Tuffes, & orthopnœæ sunt pleurides, & peripneumoniæ symptomaticæ, quibus nisi largis venæ sectionibus, & methodo antiphlogistica succurratur, Ischias quædam, aut ex pleuritide, peripneumoniaque symptomatica phthisis, aut aliquod grave malum capitis, nervosique generis, & in his cæcitas succedere potest, nisi natura venæ sectionibus, & antiphlogisticis adjuta, per sudores, per cœnosas urinas, per purpuræ speciem, quam scorbuticam vulgo vocant, aut per intermittentem febrem præsertim tertianam, quartanamve se se vindicaverit.

APHOR. 18.

Quibus præcordia nonnihil tensa, facies sana, non liberantur citra sanguinis multum fluxum ex naribus, aut convulsionem, aut ischiadem, vel dolorem coxarum.

DILUCIDATIO.

Textus hic referendus est ad febres acutas non omnino exquisitas, sed leviores præsertim in corporibus rheumatismo chronico obnoxiiis.

Facies in acutis pro morbi ratione non admodum mutata, sed sanorum similis diuturnitatem morbi, transitumque ejus in chronicum morbum designat.

APHOR. 19.

Dolores hypochondriorum, vel præcordiorum in febre cum vocis quadam interceptione soluti sine sudore malum, his dolores ad Ischia.

Dolores in febre profilientes ad hypochondria vel præcordia, id est vicissim impetentes, soluti sine sudore, maligni sunt, his fiunt dolores ad Ischia, unaque cum febre ardente alvus erumpens perniciosum.

DILUCIDATIO.

Uterque textus de irritò hæmorrhoidum in febribus acutis molimine, quocunque morbi tempore invadente, loquitur; maxime in corporibus rheumaticis dolores ad Ischia inde oriuntur: alvus autem erumpens cum febre ardente lethalis dicitur, quoniam acutæ hujusmodi, de quibus hic sermo est, in febres vel pectorales, vel etiam inflammatorias intestinorum maxime vero pectoris facillime abeunt: nam si pleuriticus, undecunque pleuritis accesserit (quæ hic symptomatice esse & rheumatismo frequentissime supervenire solet) vigorem morbi sui affecutus, & tum diarrhœa correptus fuerit (non enim de alia diarrhœa, quam hujus temporis scilicet, quæ in vigore morbi

morbi supervenit, intelligendus est Hippocrates) in hoc dico tempore mors in propinquo erit.

APHOR. 20.

Ex dorsi dolore principia morbi difficilia.

DILUCIDATIO.

Textus hic ad omnium febrium acutarum, & generatim morborum acutorum initia pertinet, maxime ad febres malignas, phrenitidesque, quin & rheumatismos acutos:

Probe autem omnia attendenda sunt, ne quilibet dorsi dolor E. G. ex leviori rheumatismo, eoque chronico, aut ex hæmorrhoidibus, aut ex menstruis ortus fallat.

APHOR. 21.

Spinæ distensionem, & spirandi difficultatem solvit sanguinis fluxus.

DILUCIDATIO.

Textus hic loquitur de moliminibus hæmorrhoidalibus, præsertim in corporibus rheumatismo chronico obnoxiiis.

Spinæ distensio est dolor aliquis tensivus cum immobilitate quadam maxime a spasmu quodam musculi extensoris magni dorsi, & lumborum ortus, ex quo causa illa orthopnææ luculenter patet.

APHOR.

APHOR. 22.

Ex lumbis ad collum & caput veluti quædam ascendere visa; resolutionem quandam, vel paralyfin paraplectico modo inducentia, spasmodica, subdelira sunt, an vero & hæc solvuntur convulsionibus? Ex his varie ægrotant, si sub his diutule trahantur ægri.

DILUCIDATIO.

Quo obscurior hic textus apparet, eo clarius loquitur de rheumatismo chronico, cui hæc omnia manifesto competunt.

APHOR. 23.

Dolores diuturni circa lumbos, & illa, atque ad hypochondria cum appetitu ciborum prostrato, neque sine febre, his dolor repentinus ad caput progressus subito mortem infert spasmodico modo.

DILUCIDATIO.

Et hic textus manifeste pertinet ad rheumatismum chronicum in intestina, & viscera chylopoëa imi ventris, maxime decumbentem: ex his si ascendat, inflammatorii sanguinis glebis ad caput & pulmones allatis, mors subitanea sæpe consequitur, nisi largis venæ sectionibus occurratur: plerumque in hujusmodi
ægris

ægris molimina hæmorrhoidalìa, turbatusque sanguinis per hepar redivisus simul junguntur.

APHOR. 24.

Qui circa membra phlyctænas, & pustulas valde rubras, & superficiales habent, & superriguerint, hi rubescunt ventre & inguinibus tanquam ex plagis dolorosis, & moriuntur.

DILUCIDATIO.

Obscurissimus hic locus pertinet ad rheumatismum acutum, pustulæ superficiales rubicundæ sunt purpura sic dicta scorbutica rheumaticis ejusmodi accedens: superrigere denotat initium novæ febris, quacum nova ejusmodi exanthemata & præsertim rubræ vibices velut ex plagis factæ oboriuntur; moriuntur hujusmodi ægroti accedente peripneumonia symptomatica, nisi justis sanguinis missionibus gravissimo morbo occurratur.

Atque hæc sunt notatu digniora effata, quæ Hippocrates de utroque rheumatismo, tum acuto, tum chronico, posteritati reliquit.

Propero jam ad propositum meum, ut solvam promissa, & tentem, an aliquo modo saltem conjectura attingere mentem sapientissimi Senis. & citatos a me in descriptione phrenitidis

nitidis & paraphrenitidis Monasteriensibus vere contagiosarum, aphorismos dilucidare possim. Repetam eos hic juxta ordinem, quo pagina 34 & seq. positi sunt, ut eo clarius Tyronibus medicis in obtutum veniant.

APHOR. 1.

Horridi, caput dolentes, fugitivos sudores habentes, maligni quid præfagiunt.

DILUCIDATIO.

Textus hic pertinet ad initia febrium malignarum in genere, eumque sequens textus adhuc clarius explicat.

APHOR. 2.

Qui in principio sudant urinis coctis, vagosque æstus horroribus vicissim distinctos habent, torpidi, soporosi, tremuli perniciose habent.

DILUCIDATIO.

Etsi bini hi textus non longa explicatione egeant, oportet tamen illis quædam me adjicere:

Quid sit morbus
ordinarius?
Quid malignus?

a) Uti morbus ordinarius, qui vulgo benignus plerisque dici solet, ille est, qui solita sua, & sibi plerumque convenientia symptomata habet; sic ille morbus vocatur malignus, qui

qui secūra omnia prima fronte præ se ferens, subito, atque inopinato, malorum more hominum, in pessima symptomata erumpit: morbus itaque malignus in genere est, cujus symptomata neque temporibus morbi, neque signis reliquis respondent ob causam aliquam internam, latentemque:

Potest etiam in genere dici morbus ille malignus, qui primo aspectu mitis est, sed tamen per symptomata quædam male respondentia aliquid latentis monstri prodit; sic ulcus dicimus malignum, quod ægre coalescit.

Morbus porro malignus alius est apparenter talis, & cui proprie malignitatis nomen non competit v. g. ulcus difficile sanabile ob profunde latentem cariem ossis; aliud iterum ulcus ob latentem in corpore luem veneream &c.

Alius etiam, cui strictè nomen malignitatis non convenit, dicitur improprie morbus malignus; ita febres acutæ, quarum symptomata, etsi gravissima, & ferocissima sint, tempori tamen morbi, signisque reliquis respondent, dicuntur quidem, sed inconvenienter malignæ.

Aliæ vero febres magis convenienter malignæ dicuntur, & inter has numerantur

Quid sit febris maligna?

E

I)

1) illæ febres, quæ invadunt cum magna virium prostratione sine causa manifesta;

2) quarum symptomata non respondent tempori morbi, neque

3) signis reliquis externis &c. Reliqua ex pathologicis repetenda sunt.

Signa præcipua fe-
bris malignæ

Signa externa petuntur ex oculis, facie, lingua, situ, viribus, sensibus, pulsu, calore, respiratione, urina &c. E. G. si inter initia homo statim deliret, necesse est aut acutissimam, aut malignam febrem esse; si pulsus a naturali non valde remotus sit, urina appareat sanorum similis, calor ad contactum non magnus sentiatur, & tamen lingua sicca, aspera & nigra sit, si vehemens sitis sit, aut fortasse modo adsit delirium; si externæ partes frigeant, dum homo de æstu interno, quem semper inspecta lingua prodet, conqueritur.

Facile patet talia symptomata cum virium prostratione collata arguere febrem malignam, quoniam inter se & temporibus morbi non consentiunt.

b) Ex praxi constat initium omnium februm acutarum cum sensu quodam frigoris fieri. Frigoris vero hujus tres esse gradus:

IMUS

1mus est algor proprie dictus, qui merus aliquis frigoris sensus est;

quid sit algor

2dus est horror, qui est frigus cum acutis, & superficiei corporis agitatione per intervalla incidens, repetensque

quid sit horror

3tius est rigor, qui est frigus maximum, sub quo gelida membra contremiscunt, & subsultant, quin in ipsis visceribus, medullisque aliquando frigus sentitur:

quid sit rigor

Frigora hæc semper æstus varius, in rigore vero maximus consequi solet:

Porro frigora hæc, quæ primam, & rarissime secundam exacerbationem præcedunt, in febre vere continua non redeunt ante sequentes exacerbationes, neque, nisi gravis lateat causa, de novo incidunt: si vero inciderint, semper quid monstri latentis, aut grave quid portendunt: sic malum est in acutis febribus, si ab horroribus crebris, fugitivis ex dorso, & lumbis incipientibus invadant, præsertim si isti horrores cum parvis & fugitivis sudoribus conjuncti sint:

Malum etiam est, si plures adveniant rigores, quam qui unam exacerbationem antecedere solent, aut etiam si in ipsum æstum incidant,

cidant, præfertim cum præmaturis sudoribus: malum item est horrores pluribus, quam uno die, ad incrementum usque morbi repetere, & sic febrem primis diebus pro erraticâ fallere.

Malum porro ægros inter initia statim sudare cum urinarum coctarum fatuo simulacro, præterea sub hujusmodi ludibriis ægros in initio soporosos stupidosque esse &c. Perfidam ac malignam febrem adfore hæc omnia designant.

Excipiam hic casus, ubi vera quædam febris catharrhalis vulgaris aderit, aut si illud frigus pro vario morbi tempore aut symptomatici, aut critici aliquid affert v. g. si nova quædam & exanthematica febris initia præsentis febris per modum imperfectæ criseos consequatur: poterit etiam rigor iste aliquando, (monente Hippocrate) sudorem criticum designare, de quo plura in dilucidatione aphorismi trigesimi.

APHOR. 3.

Febres ex præcordiorum dolore mali moris, sopor his pessimus.

DILUCIDATIO.

Hæ febres ex præcordiorum dolore, cum pulsu præcordiorum, & simul soporosa, quæ
etiam

etiam plerumque simul brevia deliria habent focia, sunt phrenitides primariae, non vero acutissimae, sed 14to diem communiter superaturae; nihilominus summe periculosae: textus itaque hic est ad prognosin utilissimus.

APHOR. 4.

In febre vomituritiones perpetuae, vel vomitorio modo trahi vomitationibus in screationem desinens malum.

DILUCIDATIO.

Nauseosas febres, & cum nausea anxias crebro damnat Hippocrates; hae vomituritiones, in screationem desinentes, phrenitidis primariae signum sunt, praesertim, si inter initia febris, & maxime ineunte exacerbatione urgeant; qua ratione Medicos facile fallunt pro febre intermittente, praesertim si tertia, quartaque die, ut fieri solet, haec phrenitis exacerbetur:

Phrenitidis vero symptomaticae signum sunt hae vomituritiones, si in incrementum & vigorem cujusvis febris acutae inciderint; omnes enim, quotquot obveniunt, phrenitici screeare solent.

APHOR.

APHOR. 5.

In febribus extases, & mentis emotiones taciturnæ in homine voce non privato perniciosæ.

DILUCIDATIO.

Hic textus pertinet ad vigores febrium acutarum; hæc enim mentis taciturnæ emotio est antesignana vel comatis vigilis, vel phrenitidis symptomaticæ lethalis: omnia deliria taciturna in acutis febribus, præsertim, si ægri aliquid sibi ipsis obmurmurent, aut labia velut secum loquentes moveant, manifestius apparent: veritas hujus dicti frequenter in febre miliari, vel purpura alba, cui phrenitis symptomatica accedit, perspicua est.

APHOR. 6.

Qui cum perfrigerio non sine febre superioribus leniter sudant, moleste ferentes phrenitici sunt, & præcipiti morti proximi.

DILUCIDATIO.

Hic textus pertinet ad phrenitidem primariam, eamque acutissimam; incipit enim hæc cum horroribus febrium instar catharralium: febris hæc, ut alibi Hippocrates ait, ad contactum mitis est, unde facile intelliguntur hæc verba: non sine febre: sudant phrenitici capite,

pite, & collo, inquieti sunt, & moleste ferunt morbum: tales itaque verissimi phrenitici sunt, & quidem acutissime ægrotantes, ante septimum diem (teste experientia) moriuntur.

APHOR. 7.

Mentis emotiones cum tremore, manuumque palpitatione phreniticæ, dolores circa suram in his mentem alienatum iri portendunt.

DILUCIDATIO.

Textus hujus pars prior ad phrenitidem potissimum symptomaticam, posterior ad phrenitidem tum primariam, tum symptomaticam pertinet; nam si vigori febrium acutarum accessura sit phrenitis, tunc ægroti manibus tremunt, & palpant: si vero phrenitis primaria imminet, inter dolores manuum, pedum, colli & surarum memorabilis & atrox dolor urget, isque dolor quoque phrenitidis symptomaticæ in acutis jam præsentis indubitatus est index.

APHOR. 8.

Quicumque in febre continua muti jacentes, nictant conniventibus oculis, si sanguine ex naribus fluente, & post vomitum loqui incipiant, atque ad sese redeant, servantur: his vero non contingentibus difficulter spirantes derepente moriuntur.

DI-

DILUCIDATIO.

Hic textus pertinet ad omnes febres acutas præsertim hominum rheumatismo obnoxiorum; itaque præcipue ad rheumatismum acutum.

In omnibus acutis si post hæc signa Aphoniæ, & conniventium nictantiumque oculorum (utpote comatis vigilis, aut phrenitidis symptomaticæ indicia) hæmorrhagia narium, vomitusque cum sine alicujus exacerbationis contigerint, servabuntur ægri: citra hæc, si præsertim rheumatismus acutus, isque gravissimus, ad interna viscera simul retroversus fuerit, peripneumonico modo (ut alibi quoque dixit Hippocrates) vitæ finis, isque subitaneus instat.

APHOR. 9.

Quicumque prehensi postridie exacerbationem patiuntur, malum, tertia die levius habentes, quarta exacerbati malum, nam & phreniticæ sunt tales exacerbationes.

DILUCIDATIO.

Hic textus ex typis præfagit phrenitidem primariam, & maxime digna notatu hic est exacerbatio diei quartæ, si scilicet post primam & secundam diem graviores mitior fuerit tertia dies, & circa quartam diem omnia invalescant:

cant: quod meis quoque observationibus accuratissime concordat.

APHOR. 10.

In sopore deliria convulsoria pessima.

DILUCIDATIO.

Soporum tria genera sunt:

Sunt tria genera
soporum

1um est coma.

Coma sive sopor stricto sensu omnis dicitur præternaturalis somnus, qui vel in initia, vel in vigores febrium incidit, & interdum alios morbos sic comitatur, ut symptomatis instar habendus sit: quod ex morbo, cui accedit, & ex viribus, quas frangit, cognoscitur.

1. Coma, & quid sit

2um est lethargus.

Hic est peculiaris, & memorabilis sopor cum febricula continua, delirio, & oblivione conjunctus non sine respirationis læsione: excitari possunt lethargici, respondentque excitati, sed delirant, summeque sunt obliviosi, & mox in somnum relabuntur.

2. Lethargus, & quid sit

3^{tium} est carus.

Carus est sopor profundissimus, a quo homo excitari nequit, conjunctus cum febre,
F sed

3. Carus, & quid sit

sed sine respirationis læsione & sine paralyfi; membra enim punctu affecta contrahit homo, neque tamen excitatur.

Soporum differentia
ab apoplexia

Sopores ab apoplexia differunt, quod neque respirationem cum stertore lædant, neque paralyfin conjunctam, aut pedissequam habeant, ut apoplexia.

Quid sit coma vigil

Ab his soporum generibus differt *Coma vigil*: quod est delirium taciturnum cum fatua somni specie, aut accedens ad febres acutas, & sigillatim malignas, aut ex phrenitide oboriens, & in hanc vicissim versum.

Textus itaque hujus decimi aphorismi pertinet ad coma, & lethargum, quin etiam ad coma vigil febrium acutarum; ab hoc enim genere soporum expergefacti ægri, si delirent, certe convulsionem varia, eæque lethales imminet: neque vero a lethargo nisi paucissimi (docente experientia) convalescunt.

APHOR. II.

Prædebilitatorum deliria pessima.

DILUCIDATIO.

Per prædebilitatos intelligendi sunt omnes tum acuto morbo ad vigorem usque, tum chro-

chronico quoque morbo exhausti fractique: itaque non tantum de deliriis in vigores febrium acutarum incidentibus, sed etiam de chronicis morbis, febribusque speciatim verum hoc effatum est, sic phthisici morti proximi (ut primo epidemiorum admonet Hippocrates) acute febriunt, & delirant omine penitus pernitali.

APHOR. 12.

Delirium in spiritu & sudore lethale, lethale etiam in spiritu & singultu.

DILUCIDATIO.

Effatum hoc ad vigores omnium febrium acutarum, sed maxime purpuræ, & aliarum exanthematicarum, si ad has phrenitis symptomata accesserit, pertinet.

Delirium in spiritu est delirium cum an-hela respiratione in ipsa inspiratione velut intercepta, deinde rursus profunda, & cum impetu receptum aërem elidente.

Sudor exanthematicis in vigore morbi constitutis frequens est, & plus sudant hi ægri, quam ut aliqua inde salus speranda sit.

Delirium cum eadem respiratione singultuque lethale esse, ultro patet.

APHOR. 13.

Insomnia in phrenitide perspicua bonum.

DILUCIDATIO.

Somnum supponunt insomnia omnibus phreniticis salubrem:

Evidentia insomnia sunt, quorum æger reminisci potest, & hæc esse initia integritatis mentis, speique secundæ, iterum ultro patet.

APHOR. 14.

In phrenitide albæ egestionis alvi, & torpor malum, pessimus his rigor.

DILUCIDATIO.

Textus hic ad omnem phrenitidem tum primariam, tum symptomaticam manifestissime pertinet:

Memorable est omnibus phreniticis symptoma, illa præcordiorum tensio, durities, pulsatio, quæ procul dubio hinc mirifice simul affectum esse ventriculum monstrant, unde quoque omnis phrenitis primaria vomitorio profecto carere nequit:

Sic male affectum esse hepar, aut adesse saltem spasmus ductus communis hepatici,

ci, ejetæ albæ fœces, & icterus (teste observatione & experientia) sæpe conjunctus non vanam suspensionem afferunt.

Rubræ vero fœces, id est, sanguinolentæ, quin & ejusmodi urinæ in phreniticis bonæ sunt, si in magna copia effluunt.

Torpor est quædam delirantis immobilitas; rigor est frigus cum agitatione membrorum non ab ipso ægro delirante, sed adstantibus observandum: ex his omnibus prognosis ultro patet.

APHOR. 15.

Phreniticos inter initia leviter, mitiusque habere, crebro autem transmutari, malum.

DILUCIDATIO.

Omnes phrenitides primariæ cum miti febre, facillique modo incipiunt, & nisi probe attendatur, ne ægrotare quidem ægri subinde videntur: crebræ mutationes sunt inter hæc initia levium deliriorum exordia, & soporum vestigia, unde ægri facile ad se redeunt, vicissim præter opinionem ad hæc relabentes: hæc phrenitides quidem sunt aliis paulo diuturniores, sed tandem fiunt lethales.

APHOR.

APHOR. 16.

Melancholico modo exstatici, si tremores patiantur, malum.

DILUCIDATIO.

Effatum hoc & de phrenitide symptomatica, & de vero melancholico, chronicoque delirio verissimum est:

Melancholico modo mente moveri, juxta mentem interpretum quidem ab atra bile oritur; sed apud Hippocratem sæpe designat, delirium taciturnum non adeo furiosum, id est coma vigil pati:

Talia enim sunt melancholicorum deliria taciturna, mitia, timida potius, quam furiosa:

Sub hoc comate vigili phrenitidis symptomaticæ antesignano, vel pedissequo, tremores manuum, tendinum, musculorum, faciei, palpebrarumque nictatio, malum signum sunt.

Præterea melancholici confirmati tremuli, paucas sanguinis ex naribus guttas fundentes (teste experientia) morti proximi sunt.

APHOR. 17.

Melancholico modo exstatici vel deliri, tremuli redditi, suntne hi phrenitici?

DILUCIDATIO.

Ex his, quæ subdubitanter pronuntiat Hippocrates, patet melancholico modo deliros intelligendos esse illos, qui comate vigili impliciti sunt: itaque de imminente phrenitide symptomata hic textus loquitur; sane hujusmodi ægroti tremunt, crebro spuunt, salivamque ejiciunt, spuunt præterea rotunda, ut alibi ait Hippocrates: ferofum narium stillicidium habent, illacrymantesque oculos, unde hodie multi dicunt, febrem catharralem malignam adesse.

APHOR. 18.

Exstatici acute insuper febrientes phrenitici fiunt.

DILUCIDATIO.

Textus hic loquitur de indicio phrenitidis primariæ. Exstatici sunt illi, qui præter morem stupidi & hebetes sunt: his, si febris acutæ, etsi ad contactum non vehementes, accesserint, iisque jungantur indicia ex pulsu & lingua phreniticis propria, phrenitis imminet.

APHOR. 19.

Phrenitici brachipotæ id est breviter, parumque bibentes, strepitum valde percipientes, tremuli, aut convulsivi.

DILUCIDATIO.

Brevis hæc est sed egregia phrenitidis primariae ab incremento ad mortem, aut ad somnum criticum usque descriptio, qua verior esse nequit.

APHOR. 20.

In phreniticis valde tremores lethales.

DILUCIDATIO.

Et hæc prognosis ad omnem phrenitidem tum primariam, tum symptomatolicam apprime pertinet.

APHOR. 21.

Deliria circa necessaria pessima, quæ ex his ingravescunt, lethalia.

DILUCIDATIO.

Effatum valde præclarum de omnibus omnium acutarum deliriis non solum, sed etiam de omnibus chronicis, maniacis, melancholicisque deliriis.

Per necessaria hic intelliguntur illa, quibus maxime olim homo assuetus fuit.

APHOR. 22.

Mentis percussiones cum voce clangosa, lingua convulsa, ipsis ægris tremulis redditis, mentem alienant, durities his pessima.

DI.

DILUCIDATIO.

Textus hic ad præfagia deliriorum in acutis quibusvis pertinet: mentis alienationes testantur quæcunque dicta, & facta præter consuetudinem:

Clangosa vox est insolito modo acuta: spasmodica lingua tremula est, & in ipsis verborum pronunciationibus intercepta:

Per tremulos ægros, digitorum, manuum, muscutorumque faciei insolitus, tremulusque motus intelligitur:

Addit Hippocrates: durities his pessima.

Per hanc intelligitur alternans membrorum tremor & immobilitas, qualis in phrenitide potissimum symptomatica observatur.

APHOR. 23.

In phreniticis crebræ transmutationes convulsoriæ.

DILUCIDATIO.

Transmutationes phreniticorum sunt crebræ deliriorum, & quietis vices, spem falsam promittentes; hæ omnino prægressis convulsionibus post aliquot dies affuturam mortem designant.

APHOR. 24.

Phrenitici cum perfrigerio sputantes nigrum vomitum indicant.

G

DI.

DILUCIDATIO.

Textus hic juxta mentem interpretum est ex difficillimis; plerique interpretes phreniticos hic pro quibuscunque chronice etiam delirantibus accipiunt: sed perperam; pertinet enim textus hic verissime ad phrenitidem proprie dictam primariam. Perfrigerium in acutis variorum, tum criticorum, tum symptomatorum motuum pro vario morbi tempore præfagium est: non uno loco frigus cum peculiaribus signis vomitum designare Hippocrates rectissime pronuntiat, & alibi inquit, qui vomituri sunt, sputationes faciunt.

Perfrigerium igitur & sputatio circa vigorem morbi, futurum phrenitici vomitum designat, id quod etiam experientia docet.

Quid autem est niger vomitus? hic sane nihil aliud est, quam quædam ex vasis ventriculi præsertim sic dictis *brevibus* sanguinis atrii cum vomitu rejectio:

Nam ut alibi, testante etiam experientia, fluxus alvi cruentos phreniticis salubres esse rectissime dixit Hippocrates, sic idem de vomitu hoc nigro verissimum est: quippe hic vomitus salubris quædam & critica sanguinis revulsio est respectu illorum, qui difficilem san-

fanguinis per hepar reditum patiuntur; qualis reditus difficilior sine dubio in phrenitide non secus ac in aliis chronicis deliriis adest.

APHOR. 25.

Morbi statim turbulenti cum vigiliis, cum egestione nigrorum compactorum per alvum nonnunquam sanguinem fundunt, morbi cum vigiliis repentinis & anxietate sanguinem fundunt, tum alias, tum si quid ante perfluxerit, num & qui postea horruerunt paululum perfrigerati.

DILUCIDATIO.

Morbi statim turbulenti cum vigiliis, & anxietate sunt febres acutæ erysipelatodes, interdumque phreniticæ:

Frigus horrorque inter alia signa, quocunque morbi tempore incidat, hæmorrhagiam aliquam undecunque ortam (teste Hippocrate & experientia) designat.

APHOR. 26.

Capitis dolor in febre acuta, hypochondria sursum revulsa, introrsumque non fluente ex naribus sanguine pervenit, ad phrenitidem.

DILUCIDATIO.

Textus hic pertinet ad phrenitidem symptomaticeam & ultro patet.

APHOR. 27.

In febribus ardentibus aures nonnihil tintinnantes cum visus hebetudine, & juxta nares gravitate, melancholico modo mente movebuntur, nisi hæmorrhagia antecesserit.

DILUCIDATIO.

Aureum comatis vigilis, phrenitidisque symptomatice in febribus acutis præfagium:

Melancholico modo mente moveri est, cum taciturnitate delirare instar melancholicarum, id quod phreniticis, & comate vigili premendis familiare est:

Per hæmorrhagias non solum fluxus narium, sed etiam menstrui, & utraque hæmorrhoides tum ani, tum vesicæ urinariæ intelligendæ sunt.

APHOR. 28.

Tremores in febribus ardentibus solvit mentis percussio.

DILUCIDATIO.

Prorsus memorabile documentum hoc est, quanta nempe cura, & studio hæc vetustæ observationes institutæ fuerint: Cer-

Certissimum est, tremores manuum, & spasmos musculorum faciei, quo nomine omnes hujusmodi tremores intelligendi sunt, deliriorum febrilium præfagia esse; atque ubi deliria hæc eruperint, hosce tremores cessare solere.

APHOR. 29.

Si qui in febribus ardentibus cum modico perfrigerio conjuncto egestiones alvi biliofo-aquosas frequentes habuerint, oculosque sæpe nictantes & subsultantes, malum est tum alias, tum si catochi fiant.

DILUCIDATIO.

Hic textus pertinet ad sic dictas febres catharrales malignas, & exanthematicas quasvis, præsertim vero petechiales:

Catochi hic sunt Comate vigili comprehensi; nam hæc vox catochi non semper in eadem significatione ab Hippocrate sumitur; sed hæc ex ipsa re desumenda & exploranda est.

Paucis: in febribus hujusmodi inter has diarrhœas, oculorumque convulsorias nictitationes consequitur coma vigil vel alius sopor, quod accuratior experientia confirmat.

APHOR.

APHOR. 30.

Febris ardens solvitur accedente rigore.

DILUCIDATIO.

Textus hic in aliis Hippocraticis aliquoties occurrit, & intellectu difficilis quidem apparet: attamen illi, qui sedulam observationem cum longa experientia conjunxit, veritas hujus dicti non ignota manere poterit; raro quidem, sed tamen aliquando, & præsertim inter plebejos, febre ardente correptos, corpore neque aliis morbis, neque intemperantia, nec aliis diætæ vitiis exhausto, maxime autem in junioribus, veritas hujus dicti observatur:

Febris ardens est quæcunque febris peracuta, aut acutissima ordinaria. Per rigorem hic intelligitur ille frigoris sensus cum membrorum tremore, qui in statum vigoremque febris incidit, multaque pro vario morbi tempore, & pro conjunctis symptomatibus designat, præfagitque: antecedens talis rigor cum succedente æstu in hisce etiam febribus crisin per sudores efficere poterit, etsi etiam alia species criseos circa illam febris exacerbationem, quæ vehementissima est, & vigorem febris finiet, tum quoque accedere possit.

Supradictus rigor instar paroxismi febris intermittendis antecedens, succedente æstu,
more

more aliarum acutarum declinat, ut paroxis-
mi finis cum largo sudore fiat : ab illo tempo-
re declinatio, pars quarta decursus febris, in-
cipit, ita ut crisis per totam hanc declinationem
iterum hic more aliarum acutarum sine novo
rigore sic producat, ut tardantes magis ma-
gisque exacerbationes sudor, urinaque cocta
conjunctis interdum hæmorrhagiis, morbum
successive finiant.

Sic alibi Hippocrates inquit: si febris ar-
dens ad rigorem pervenerit, per sudorem fi-
nietur.

Et magnus *Aëtius* peculiari capite hunc
rigorem sudoris critici prodromum vocat.

Atque ita hic textus ope solius experien-
tiæ explanari & intelligi potest.

APHOR. 31.

Caput concutientia, rubicundi oculi cum
manifestis deliriis aut pernicioſa sunt, aut si
non commoriuntur, tumorem juxta aurem
producent.

DILUCIDATIO.

Difficillimus hic textus quidem est, sed li-
quido ad vigores febrium acutarum quarum-
cunque, præsertim exanthematicarum, harum-
que phrenitides symptomaticas, quæ aut in
mor-

mortem, aut in abscessum pone aures finiuntur, pertinet.

APHOR. 32.

Sopor ubique malus.

DILUCIDATIO.

Aureum hoc effatum pertinet ad omnia comata, tum symptomatica acutorum, & chronicorum malorum, tum primaria.

Ubivis enim suspectus sopor est, sic ex. gr. tertianæ intermittentes soporosa, de quibus Hippocrates Epidem. I. Sect. 3. mentionem facit, & magnus Werlhofius egregie etiam scripsit; item icterus soporosus grave periculum conjunctum habent.

APHOR. 33.

Sopor in principiis cum capitis, lumborum, colli, præcordiorum dolore vigilantes omnino phrenitici sunt, nasus his destillans exitialis tum alias, tum quarto ab initio die, alvi vero proluvies valde rubicunda non ita mala est.

DILUCIDATIO.

Præclarum omnino de phrenitide primaria effatum, ultro luce sua perspicuum, referendumque ad omnes phrenitides, maxime
 illas,

illas, quæ februm catharralium malignarum, & petechialium nomine hodierno tempore veniunt, & nihil aliud sunt, quam veræ phrenitides. Alvi profluvium rubicundum, aliis in morbis non uno loco ab Hippocrate damnari solitum, hic non mali ominis est, cum revera sit levamen per hæmorrhoides copiosas.

Raro etiam acutum, & chronicum delirium sine hepatis primarumque viarum vitio, perturbatoque sanguinis per hepar reditu esse solet: inde in omni phrenitide præter cerebri inflammationem aliquid consensuale est: inde post primam venæ sectionem tanta vis est mature dati, quin & secunda & tertia vice repetiti vomitorii, sine quo (teste experientia) phrenitidis curatio frustra speratur: solæ venæ sectiones, etsi illis quoque carere non possumus, sine vomitorio nihil efficiunt.

APHOR. 34.

Soporosi ab initio exsudantes urinis coctis visis, ardentes, sine crisi frigefacti, & brevi rursus ardentes, torpidi, soporosi, convulsivi perniciose habent.

DILUCIDATIO.

Et hoc memoria tenendum effatum ad febres malignas, & exanthematicas, quibus
 H phre-

phrenitis symptomatica brevitimenda est, pertinet.

APHOR. 35.

Somni soporosi & perfrigeria pernicioſa.

DILUCIDATIO.

Textus hic pertinet ad vigores febrium acutarum quarumcunque, præſertim exanthematicarum, & ſigillatim ad coma illud vigil, accedens ad vigores febrium acutarum, pluſculum discriminis, & periculi habentium.

APHOR. 36.

Soporosis, laſſatis, ſurdis, ſi alvo erumpente rubra egreſſa fuerint circa criſin, prodeſt.

DILUCIDATIO.

Memorabilis hic textus pertinet ad vigores febrium acutarum, phreniticumque ſpeciati-
tum primariarum, tum ſymptomaticarum, quibus etiam exanthematicæ febres continentur: ſurditas in acutis & chronicis delirii vel comes, vel antesignana eſt. Rubra illa ſunt hæmorrhoides tum ſedis, tum veſicæ urinariæ.

APHOR. 37.

Soporosi cum naufea anxii, hypochondriam dolentes, parum vomituri-
entes, his abſceſſus juxta aurem ſunt. DI-

DILUCIDATIO.

Textus hic pertinet ad præfagia de parotidibus, imperfecta crisi in phrenitide tum primaria, tum symptomatica secuturis, quas plerumque tenfa præcordia &c. & rigor præcedunt.

APHOR. 38.

Soporosi num habent aliquid convulsorii.

DILUCIDATIO.

Verissimum est hoc effatum de omnibus soporibus, lethargis, caris, quin & apoplexia, etiam in omnibus febribus acutis, quas semper spasmus aliquis, vel saltem tendinum subsultus consequitur.

APHOR. 39.

Surditas in acutis, & turbulentis subsequens malum.

DILUCIDATIO.

Aureus plane textus hic est: peracuta & turbulenta morborum genera sunt febres inflammatoriæ, præsertim phreniticæ, quin & peripneumonica, petechiales, exanthematicæque aliæ: in quibus omnibus surditas imminens delirii signum est, neque tantum delirii, sed præcipue phrenitici delirii, quod summe periculosum est.

APHOR. 40.

Surditas in febribus sistit alvum.

DILUCIDATIO.

Textus hic pertinet ad febres acutas: hæc ipsa surditas non solum delirii, ut prius dixi, præfagium est, sed etiam eodem tempore & alvus, & urina retineri solent sine dubio spasmodico modo, observamusque postea, surditatem hanc sub ipso febris sine & narium hæmorrhagia, & diarrhœis solvi.

APHOR. 41.

In febre acuta aures obsurdescere furiosum est.

DILUCIDATIO.

Furiosum hoc non solum de phrenitide symptomatice intelligendum est, sed etiam, si alia mala signa non adfuerint, successuram febri acutæ veram maniam indicat.

APHOR. 42.

Valde surdi, dum aliquid accipiunt tremuli, lingua resoluta torpidi, malum.

DILUCIDATIO.

Textus hic pertinet ad vigores omnium febrium acutarum, qualescunque, & in quo demum corpore fuerint.

APHOR.

APHOR. 43.

Progressa ægritudine surditas, & urina subrubra, non habens hypostasim, sed saltem eneorema, subdeliri quid portendit, in his subnatus icterus malum, malum etiam ex hoc ictero fatuos reddi, hos sine voce sentientes tamen contingit suffocari, interdum etiam subito alvus his male afficitur.

DILUCIDATIO.

Memorabilis hic textus, explicatu sane difficilis, loquitur de specie phrenitidis symptomaticæ, ad incrementum febrium acutarum, præsertim in senibus, itemque hypochondriacis accedentis; nam increscens ægritudo est febris incrementum: surditas imminentium deliriorum generale signum: urina subrubicunda cum eneoremate coctionem morantem, itemque delirium designat. Icterus hic symptomaticus est, & phrenitidem cum aliqua fatuitate solvit: alvus male affecta est tenesmus, & quidem hæmorrhoidalis, qui interdum felici successu in ipsum hæmorrhoidum fluxum finitur.

APHOR. 44.

Post surditatem & torporem ex naribus aliquid stillare difficultatis aliquid habet, his conveniet vomitus & alvi turbatio.

DI-

DILUCIDATIO.

Textum hunc ad incrementa phrenitidum, quin & ad phrenitides febrium acutarum symptomaticas pertinere, manifesto apparet; minime vero ad imminentes maniacorum paroxismos, vel ex remissione melancholiæ, vel ex absoluta intermissione ortos.

Stillicidium narium non solum serosum, sed etiam sanguineum hic intelligendum erit.

Utrique morbo vomitus & diarrhœa magnum levamen afferunt: omnibus autem phreniticis maturum vomitorium (teste experientia) summe necessarium est: idem maniacos quoque mirifice levat.

APHOR. 45.

Surditatem ex febribus solvit narium hæmorrhagia, itemque alvi fluxus.

DILUCIDATIO.

Surditatem in acutis deliria portendere generatim supra dixi:

Post solutas febres difficillimus auditus interdum diu superest, nisi per febris declinationem, aut per subsequentem hæmorrhagam, vel alvi fluxum tollatur. Itaque hic textus

tus

tus, quam maxime ad phrenitides, petechias, purpuram, & omne genus exanthematicarum febrium iustissime pertinet.

APHOR. 46.

Faciei bonus color, & torvitas sordida in morbo acuto malum, inter hæc frontis contractio, sive corrugatio phrenitidis indicium.

DILUCIDATIO.

Hic textus referendus est ad præfagia deliriorum in vigore febrium acutarum, præsertim ad phrenitidem, tum primariam, tum symptomaticam:

Idem bonus faciei color in febre non adeo acuta diurnitatem morbi præfagit.

APHOR. 47.

Caliginosi oculi, & album illorum rubescens aut livescens, aut plenum nigris venulis commodum; malum itidem splendorem lucis refugere, aut lacrymari aut distorqueri; malum item alterum altero minorem fieri, & oculis frequenter niectare ægrum, ut illos ultro citroque distorquere, aut parvas sebaceas fordes circa oculos & incrementa tenuia albicantia, ut in caprarum oculis, ibi consistere, aut
album

album oculorum majus fieri, nigrum vero minus, aut nigrum id est corneam super palpebram superiorem reduci, & occultari: mala quoque est oculorum cavitas, & si valde præterque morem foras existant, & splendoris imminutio, sic ut pupilla extendi nequeat, & tarforum in palpebris incurvatio, & oculi fixi, torvique, & perpetuo connivere, & colorem mutare, & palpebras inter deradendum non claudere, & contortus oculus malum & exitiale.

DILUCIDATIO.

Præclara collectio malorum signorum in acutis ex oculorum conditione:

Adverte tamen, quædam ex his, in homine illis jam adfuetis E. G. nictationem, torvitatem, somnum diductis palpebris &c. hic excipienda esse.

APHOR. 48.

Oculorum obscuratio, & oculus fixus caliginosus malum.

DILUCIDATIO.

Hic textus non tantum coma vigil in febribus acutis; sed etiam imminentes epilepsiæ, & mania paroxismos prælagit: quin & ad instantes insultus apoplecticos pertinet.

APHOR.

APHOR. 49.

Oculorum fixa reſtitudo in febre acuta, & motus velox, & ſomnus turbulentus, & vigilia, aliquando etiam guttulæ ſanguinis ex naribus phreniticum.

DILUCIDATIO.

Satis clarum eſt hoc de phrenitide ſymptomatica eſſatum.

APHOR. 50.

Ad contactum non adurentes febres qui habent, phrenitici ſunt, & magis, ſi ſanguis fluxerit.

DILUCIDATIO.

Uti præcedens eſſatum ad phrenitidem ſymptomaticam pertinere dixi; ſic hoc ad phrenitidem primariam pertinet:

Hujus enim etſi multa ſint ſigna: E. G. quod ægri ſint ſoporofi, torpidi, horridi, ſubdeliri: illud tamen præſertim in initio obſervatur, quod febris parva ſit, neque ad contactum multum caloris exhibeat.

Sanguinem fluere hic designat molimina hæmorrhagiarum ex naribus irrita, & non ſufficientia, quin etiam alvum, urinamque inter initia leviter tantum cruentam.

I Signa

Signa hæc bona sunt, si phrenitico in incremento vel vigore morbi copiose acciderint; in initio, præsertim si pauca sint, fere semper mala, & despirate ominis.

In omnibus aliis quoque febribus acutis molimina hujusmodi, præcipue si sanguis parce fluxerit, valde mala sunt.

APHOR. 51.

Lingua inter initia horrida eodem colore persistens, progressu temporis exasperata, livescens, & hiatibus rupta, lethalis; si vero nigrescat 14ta die circiter, crisin imminere designat. Difficillima autem est nigra, & viridis.

DILUCIDATIO.

Pertinet hic textus ad præfagia ex lingua in omnibus acutis febribus:

Lingua in principio inhorrescens non frigus aliquod in lingua perceptum, sed statim contractam asperitatem, & siccitatem designat:

Lingua cito valde nigrescens sine malis signis præcipitem, brevemque febrem, eamque peracutam designat:

Nigra & simul viridis lingua plerumque observatur mali ominis, præsertim, si cum aliis malis signis conjuncta sit.

APHOR.

APHOR. 52.

Linguae asperae, & valde siccae phreniticae.

DILUCIDATIO.

Præfagium hoc ultro patet, nulla enim lingua præter morem sicca in acutis præsertim febribus sine delirio est.

APHOR. 53.

Dentes collidere vel stridere, quibus non familiare fuerit ex infantia, furiosum & lethale: si vero jam delirans hoc faciat, omnino & prorsus lethale, etiam resiccari dentes.

DILUCIDATIO.

Verissimum præfagium tum phrenitidis maxime symptomaticae, tum quoque maniae suo imminentis paroxismo, quin & secuturae mortis, si hæc sub delirio jam præfenti contingant.

APHOR. 54.

Screatio crebra omnino, si & aliud affuerit signum, phrenitidem indicat.

DILUCIDATIO.

Textus hic per se patet; nam omnes delirantes, & maxime phrenitici crebra, & rotunda spuunt.

APHOR. 55.

Spiritus creber, & parvus designat inflammationem, & dolorem in quadam corporis parte principe.

DILUCIDATIO.

Omnibus internis inflammationibus visceris cujusdam primarii, maxime intestinorum, ventriculi, pulmonis, meningum, talis respiratio conjuncta est, etsi propter delirium concomitans dolor non semper sentiatur.

APHOR. 56.

Colli dolor malum quid est in omni febre, pessimum autem in his, in quibus timor est delirii, aut insanix.

DILUCIDATIO.

Dolor colli in acutis febribus sine alia manifesta causa delirium, & præcipue phrenitidem (teste experientia) non solum portendit; sed etiam febre sine manifesta crisi imminuta, idem superstes dolor, si phrenitis, vel alia acuta febris præcesserit, successuræ manix indicium est.

APHOR. 57.

Dolores in acutis juxta fauces suffocatorii, ubi æger hiarit, neque facile deglutierit, aut

os apertum habeat, mentem emoyent, ex his phrenitici lethaliter habent.

DILUCIDATIO.

Memorabilis hic textus pertinet ad præfagia deliriorum in acutis, maxime circa morbi incrementa, & vigorem.

Ad quæ signa, si phrenitis symptomatica accesserit, ægri periclitantur.

APHOR. 58.

Ex dorsi dolore principia morbi difficilia.

DILUCIDATIO.

Effatum hoc ad omnium febrium acutarum, quin & generatim morborum acutorum initia, maxime ad febres malignas, phrenitidesque, quin etiam rheumatismos acutos pertinet: probe autem, ut supra monui, notandum est, ne quilibet dorsi dolor, E. G. ortus ex leviori rheumatismo, eoque præsertim chronico, aut qui instantibus hæmorrhoidibus, vel menstruis sentiri solet, adeo difficilis credatur.

APHOR. 59.

Convulsio in febre contingens, perniciofa est, minime vero pueris.

DL

DILUCIDATIO.

Hic textus pertinet ad convulsionem illam, quæ in febribus acutis, exhaustis jam in febris vigore viribus, supervenit, & plerumque mortem antecedit.

Signum hoc non est semper in puerili ætate, ad convulsiones facili, mortis prodromum.

Idem dicendum de convulsionibus hystericis, quæ etiam ipsa sub febre sine periculo teste experientia frequenter incurfare solent.

Pari modo statuendum de epilepsia illa, quæ sub finem paroxismi febrilis variolas antecedere solet.

APHOR. 60.

Cum lateris dolore non tamen pleuritico, & turbulentis, tenuibus, levibus, hi phrenitici evadunt.

DILUCIDATIO.

Memorabilis hic, & intellectu difficillimus textus non nisi a satis experto medico intelligi potest; vere enim paradoxum hic est, quod Hippocrates hunc lateris dolorem penitus a pleuritico sejungat, qui tamen pleuritico similis est:

Hic

Hic itaque lateris dolor nihil aliud est, aut esse potest, quam gravativus aliquis dolor thoracis, qui non solum in pleuritide notha id est rheumatismo musculorum thoracis, sed etiam in omnibus hujusmodi doloribus rheumaticis adesse solet, quique a decubitu glebarum inflammatoriarum, in extremas intercostalium, finitimorumque musculorum arterias delato, ortum trahit, & sæpe inter initia febrium, imminente præsertim phrenitide, (ut experientia testatur) se se manifestat:

Unde etiam verba hæc: *ut turbulentis, tenuibus, levibus*: dilucidari queunt; scilicet turbulenta, tenuia, levia hic nihil aliud sunt, quam maxime brevia, cumque stupore quodam conjuncta, & fugitiva deliria, interdum cum crebris, & levibus tenesmis, stranguriisque conjuncta.

Est itaque textus hic difficillimus quidem intellectu, sed acriter observanti verissimus, & ad criteria primariæ phrenitidis maxime referendus.

APHOR. 61.

Extases taciturnæ non quiescentes cum oculorum jactatione, & spiritus elisione foras perniciosæ, efficiunt autem aut diurnam paraplegiam, nonnunquam etiam hi perveniunt
ad

ad insaniam, quicumque vero post ventris turbationem sic exasperantur, his circa crisin nigra prodeunt.

DILUCIDATIO.

Hic textus non tantum loquitur de comate vigili, & deliriis taciturnis febrium acutarum, sed etiam de melancholia omni, maxime puerperarum, & hysteriarum foeminarum.

Non quiescere dicuntur exstases, quæ non remittunt.

Elisio spiritus est præceps, & fortis exspiratio, subinde intercepta post profundam, similemque inspirationem cum suspirio. Ista plerumque (teste experientia) lethalia sunt: aut paraplegia brachii, vel cruris, aut interdum manifesta mania consequitur; aut si in febribus acutis hæc fuerint, manifesta phrenitis imminet:

Ventris turbatio, & nigra circa crisin dejecta sunt salutare hæmorrhoidum fluxus.

APHOR. 62.

Dormire oportet nocte, interdium vigilare, contrarium autem malum est, minime vero læserit, si æger mane dormiat ad tertiam diei partem, sed postea somni mali sunt, pessimum autem

autem non dormire neque interdiu neque nocte; est enim hoc pervigilium præ dolore, & fatigatione: atque tali pervigilio prægresso tanquam signo homo delirabit.

DILUCIDATIO.

Præclarum hoc est de somno in febribus acutis monitum:

Nocturni enim somni præstant diurnis, quoniam magis consuetudini respondent. Et cum exacerbationes plerumque in noctem cadant, febris non adeo vehemens adesse potest, si æger noctu dormierit:

Convenit etiam somnus matutinus, quia hoc circiter tempore declinat exacerbatio:

Reliquo tempore sunt magis suspecti somni:

Sin vero in febribus acutis nullus de die, aut nocte somnus adsit, signum habetur certissimum, delirii intra triduum affuturi.

APHOR. 63.

Ex vomitibus anxietates, clangores, sive aurium fonitus, oculi uno loco defixi, furiosa.

DILUCIDATIO. ;

Etsi hic textus præcipue ad imminentem paroxysmum maniacum in homine mania ob-

K

noxio,

noxio, & hæcenus melancholico referendus sit, de his tamen, si acute febriant, verissimus est, quia hi in phrenitidem facillime delabuntur.

APHOR. 64.

In vomitu si quis siticulosus fuerit ; sitis exortem fieri malum.

DILUCIDATIO.

Textus hic manifestius pertinet ad phreniticos, nam illa sitis absentia post vomitum luculentissimum delirii signum est.

APHOR. 65.

Nauseosis suppressio alvi turbatae brevi post conjuncta est cum exanthematibus instar puncturarum culicum, & ad oculos lacrymosa apostasis pervenit.

DILUCIDATIO.

Hic summe memorabilis textus clarissime offert prognosin purpuræ symptomaticæ, vel ad phrenitidem aliquam, vel etiam ad quamcunque acutam febrem accedentis.

Lacrymosa ad oculos apostasis, est spontanea illa oculorum illacrymatio, in omnibus acutis mali sane ominis, & periculosissima.

APHOR.

APHOR. 66.

Frequentes simili modo recidivæ vomitoria circa crisin pariunt nigrorum vomitum, fiunt etiam tremulæ.

DILUCIDATIO.

Textus hic manifestissime pertinet ad phreniticos: nigri enim hi vomitus, sunt vomitus coagulorum sanguinis; id si affatim fiat, phreniticum eodem modo (teste experientia) servare potest, ac sanguinis per alvum, urinamque profluvium copiosum.

APHOR. 67.

Sudor optimus est, qui febrem solvit die critico, utilis etiam, qui levat: frigidus vero & circa caput, & saltem collum contingens, malus est; nam & temporis diuturnitatem & præceps periculum significat, frigidus scilicet in febre acuta lethalis est, in meliore vero significat diuturnitatem morbi, sudor in febre acuta sub ipso exacerbationis febrilis æstu malum.

DILUCIDATIO.

Egregiæ ex sudore prognoses suapte luce perspicuæ:

Dies criticus hic non est aliquis numero circumscriptus dies, sed ille, qui vigorem fe-

bris excipit, initiumque declinationis morbi facit: plura hujusmodi egregia in prognosticis, & prorrheticis hippocraticis occurrunt, quæ a medicis tyronibus summa cum sedulitate merito perlegenda, & colligenda sunt.

APHOR. 68.

Urina tenuis & biliosa, vix hypostasim habens submucilaginosam, & quæ mutatur in melius & deterius, diuturna est, eadem diutius sic missa, tardante præsertim crisi, non caret periculo.

DILUCIDATIO.

Præclara sane ex urina prognosis. Biliosa urina est inter flavam & rubram media.

Omnes crebræ mutationes urinæ diuturnæ sunt; si urina modo cruda, modo vicissim cocta appareat, & inter mutationes febris paulo gravior sit, & propius, propiusque morbi vigor accedat, neque tum coctionis signa evidentiora adsint, periculum est (ut alibi ait Hippocrates) hominem ante succubiturum, quam perfectior crisis expectari possit.

APHOR. 69.

Periculosa in acutis urina est biliosa, non subrubra, & quæ surfuracea contenta habet, albas vero subsidentias; & quæ varia & colo-

re, & subsidentia est maxime in fluxionibus ex capite.

DILUCIDATIO.

Optima iterum prognosis icteri symptomatici, & lethalis præsertim in phreniticis: biliosa urina est, cui flavedo est, neque tamen rubicunda.

APHOR. 70.

Periculosa est, quæ ex nigra transmutatur in biliosam tenuem, & quæ dehiscit ex subsidentia, & quæ habet hypostasim subdensam, sublividam, & limosam, num ex his præcordium dolet arbitror dextrum, an etiam cum virore pallidi fiunt, & dolorifici abscessus circa aurem concipiuntur, his brevi post erumpere alvus perniciofa.

DILUCIDATIO.

Textus hic pertinet ad præfagia icteri symptomatici tum ad febres acutas, tum ad phrenitidem accessuri.

Nigra urina, qualis ictericorum communiter esse solet, est illa, quæ transmutata deinde in tenuem, flavamque, dehiscens ex hypostasi, & resoluta per urinam dispergitur.

Talibus ægris icterus symptomaticus pernitialis imminet simul cum abscessibus ad aures
ex

ex algore incipientibus: de his cum ictero tali conjunctis Hippocrates quoque alibi agit.

APHOR. 71.

Urinæ, quæ derepente, & citra rationem, & paululum coquantur, malæ, & generatim, quæ citra rationem in febre acuta cocta est, malum.

DILUCIDATIO.

Memorabilis & communis in febribus acutis urinarum diagnosi: talis enim inter initia, vel sub incremento apparens urina plerumque perniciofa est: sic inter initia sudare urinis coctis Hippocrates alio loco pessimum pronunciat.

APHOR. 72.

Alba & diffusa, pellucidaque urina mala est, maxime si phreniticis appareat.

DILUCIDATIO.

Verissimum & per se perspicuum præsignium.

APHOR. 73.

Perniciofa est urina & nigram subsidentiam habens, & ipsa nigra, in pueris vero si tenuis magis fuerit simul, quam crassa, mala item grandinosa, liquori genitali similis, & dolorosa.

DILUCIDATIO.

Hic textus pertinet ad phreniticos symptomáticos, maxime imminente ictero.

Nigra urina a coagulis atrii cruoris distinguenda est:

Grandinosa urina, & liquori genitali similis, & dolorosa est generatim varie mucosa & cum ischuria juncta, irritorum ad hæmorrhoides moliminum testis.

APHOR. 74.

Perniciosa est omnis urina, quæ mingitur latenter.

DILUCIDATIO.

Perniciosa hic talis urina dicitur, quia delirium præfagit, maxime, si etiam fæces sic exeant.

APHOR. 75.

In febre ardente stupefactorio modo detentis pessima urina valde alba.

DILUCIDATIO.

Stupefactorio modo sive catochi detenti in febribus ardentibus sunt, quibus perspicuum illud symptoma, coma vigil, accessit; his urina ejusmodi (teste experientia) lethalis est
non

non secus, ac phreniticis. Est enim hoc Agrypno-Coma frequens in acutis, exanthematicisque febribus, quæ omnes quædam phrenitidis species sunt.

APHOR. 76.

Nubeculæ decolores nigra in medio suspensa habentes, cum vigiliis, & turba, phrenitidem designant.

DILUCIDATIO.

Aureum præsagium phrenitidis, & paraphrenitidis tum primariæ tum symptomatiæ.

APHOR. 77.

Et pelliculosæ urinæ, & cum horrore cohibitæ simul sunt convulsoriæ.

DILUCIDATIO.

De pelliculosis urinis in præmissis modo dixi:

Hæ pelliculosæ urinæ, deinde cohibitæ cum horrore, ischuriam testantur: quæ vero aliquantulum pelliculosæ sunt, & sedimenti quid deponunt, horroribus interim in ægro observandis, tremores, & simul convulsoria quædam, aut saltem pavores in somno designant.

Itaque

Itaque textus hic ad febres acutas omnis generis rectissime pertinet.

APHOR. 78.

In acutis egestio alvi spumosa circumbiliofa mala, mala itidem valde alba, peior adhuc farinæ alicujus, furfurumve speciem referens, simulque liquidior, vel stercoracea, in his malus sopor, & cruenta egestio, & vasorum vacuatio præter rationem.

DILUCIDATIO.

Textus hic notatu dignissimus pertinet ad febres malignas, & præsertim ad illas, quæ sunt quædam phreniticum species.

Egestio alvi spumosa & circumbiliofa est, quæ bullas habet, & separatas veluti biliosi humoris portiones:

Valde alba acutum quoddam hepatis vitium, & læsam bilis secretionem, qualis in multis phreniticis est, pessimo omine denotat; & hæc causa est, cur subfulva, id est naturali similis, & bile satis tincta, egestio inter bona signa ab Hippocrate referatur.

Furfuraceæ fœces sunt, quæ non rite subtractas alimentorum partes habent: huc pertinet ea, quæ similis est infantum ejectioni

L

(welche

(welche wie die gehackte Eyer aussieht) talis est simul liquida: stercus, quod est excrementum tum liquidum, tum crassum, officinæ chyli vitia designat:

Phreniticis valde familiaris est cruenta alvi egestio, bona tamen, & valde bona illis est, si affatim & cum profuso cruore fiat, & non sanguine solummodo tineta sit:

Quæ vero in hoc textu adduntur de vasorum vacuatione, hæc de vehementi debilitate intelligenda sunt, quæ phreniticis imminente morte frequenter adest: qua etiam de causa illo tempore venæ sectio largior, vel etiam modica frustranea erit.

Inter phrenitides enim & alias febres inflammatorias hoc notatu dignissimum discrimen est, quod in phreniticis sanguinis missiones hic careant effectu illo, quem habent in aliis, præsertim pectoris, inflammatoriis morbis.

Plurimis tamen phreniticis una vel altera venæ sectione, aliisque a me adductis remediis & præcipue tempestivis, & iteratis vomitoriis omnino opus esse, justissime arbitror.

APHOR. 79.

Viscosa meracior, aut alba alvi egestio malum, mala etiam subpituitosa, & valde fermentata,

rata, mala etiam alvi egestio subtorminosa, sublivida, limosa cum bilioso colore.

DILUCIDATIO.

Viscosa, & alba alvi egestio mala tum in phrenitidibus, tum in morbis chronicis, cum vitio hepatis conjunctis.

Egestio alvi fermentata, & subpituitosa est spumosa, & mucosa in sic dictis hæmorrhoidibus mucosis: huc etiam pertinet torminosa, sublivida, limosa, sive mucosa.

APHOR. 80.

Egestio alvi aquosa valde, non desinens in acutis mala, magis etiam, si sitis nulla fuerit.

DILUCIDATIO.

Textus hic pertinet ad febres acutas, vel exanthematicas, imminente delirio, vel phrenitide symptomatica.

APHOR. 81.

Soporosis torpefactis liquida egestio pessima.

DILUCIDATIO.

Verissimum hoc effatum pertinet ad omnes species soporum, tum primariorum, tum symptomaticorum.

APHOR. 82.

Egestio valde rubicunda in febre designat delirium.

DILUCIDATIO.

Egestionēs hęc (docente experientia) sunt valde biliosę, non vero sanguinolentę, & tum deliriorum in febribus acutis, tum etiam paroxysmorum maniacorum, & melancholicorum indices sunt: quod ex sequenti textu adhuc clarius liquet.

APHOR. 83.

Quibus postquam alvo flammea & valde rubra secesserunt, deinde secedunt graveolentia larga, subrubra, his timor est, ne insaniant.

APHOR. 84.

Biliosas egestionēs sedat surditas & surditatem sedat biliosa egestio alvi.

DILUCIDATIO.

Supra jam dixi, non solum in febribus acutis, sed etiam in chronicis morbis, E. G. mania, surditatem deliriorum, aut affuturorum, aut exasperandorum esse indicem: hęc surditas, si post febres acutas aliquamdiu superstes est, accedente quadam hæmorrhagia, vel diarrhœa biliosa tandem solvitur:

Idem quoque in morbis chronicis evenire solet.

APHOR.

APHOR. 85.

Ex alvo liquida lassato, caput dolenti, siticuloso, pervigili, valde rubicundo colore feces dejiciente timor est in somnum futurum, si difficulter spiraverit.

DILUCIDATIO.

Verissimum præsagium paroxysmorum in deliriis chronicis; consimilia de rubris excrementis supra modo attuli:

Difficilis respiratio est anhelitus aliquis, & memorabile est, anhelitum hunc ante acuta, & chronica deliria semper præcedere solere.

DILUCIDATIS JAM APHORISMIS, AD PHRENITIDEM ET PARAPHRENITIDEM SPECTANTIBUS, RESTAT, UT ET ILLOS, QUOS IN DESCRIPTIONE MORBORUM INFLAMMATORIORUM PECTORIS ATQUE ANGINAE ATTULI, BREVITER EXPLANARE PERGAM.

APHOR. I.

Horror & spirandi difficultas cum doloribus signa phthiseos.

DILUCIDATIO.

Textus hic per se patet in dispositionibus phthificis, phthisque occulta hæreditaria, integris

tgris sæpe familiis propria: itemque si dispositio phthifica quacunque alia de causa E. G. ex progressis morbis pectoris, vel per intemperantiam, aliisve quibusvis modis contrahatur:

Hi omnes sæpe quidem horrent, & vagis modis difficulter spirant, vagosque modo acutos, modo gravativos pectoris, ac pulmonum dolores sentiunt, & tum non multo post latens tabes erumpit: est igitur hic textus ad dignoscendas phthises latentes accommodatissimus.

APHOR. 2.

Post suppurationem pulmonis circa claviculam, & pectus aliquando dolores, & cum anxietate stertor sputi, copiam in pulmone designat.

DILUCIDATIO.

Effatum hoc referendum esse arbitror ad phthises manifestas & confirmatas, easque pulmonales, & ad mortem tendentes; item ad pleuropneumonia, vel pleuritide humida decumbentes, quibus mors propius instat;

Hi enim omnes cum difficultate respirandi stertunt, estque illis aliquis in pulmone veluti morantis, & hæsitantis sputi, aut aëris tanquam per humorem lentum cum luctamine translabentis sonitus.

APHOR.

APHOR. 3.

Sanguinis pusillæ stillæ malum.

DILUCIDATIO.

Textus hic pertinet ad omnes morbos acutos, quin etiam ad imminentem apoplexiam, sed maxime ad febres acutas ab initio usque ad vigorem morbi: maxime autem ad febres inflammatorias: phrenitidem, pleuritidem, peripneumoniam &c.

Paucæ sanguinis ex naribus guttæ, vestigia menstruorum, sanguinis in urina, & excrementis leve indicium plerumque lethale signum sunt, & nihil spei afferunt, nihilque vere criticum designant, sed tantum quoddam naturæ luctantis molimen sunt: quin etiam in morbis longis hujus textus veritas elucescit; teste experientia enim id melancholicis confirmatis frequentius obvenit, præsertim illis, in quibus melancholia errabunda jam est; hi enim paulo post apoplectico modo moriuntur, si illis pusillæ sanguinis atri stillæ ex uno, alterove narium cadunt.

APHOR. 4.

Quibuscunque cum febre ardente tumores somnolenti, torpidique contingunt, hos dolor in latus incidens apoplexiæ instar interimit.

DI-

DILUCIDATIO.

Textus hic modo supra in contextu aphorismorum ad rheumatismum acutum citatorum explanatus est.

APHOR. 5.

Rigores & exanthemata rubra in manibus, pedibusque pernicioſa.

DILUCIDATIO.

Hic textus præcipue referendus est ad illos, qui phthiſi confirmata, quacunque de cauſa orta, laborant: his (quod probe notandum) quo propius mors inſtat, plerumque uno alteroque mense ante finem vitæ in cruribus non ſolum, ſed etiam in humeris rubella exanthemata inſtar purpuræ, raro in alia corporis parte, aliquando tamen in dorſo effloſcunt, & interdum ante mortem iterum diſparent.

Quibus phthiſicis id accidit, eorum deplorata ſalus eſt:

Ad alios morbos, quam ad phthiſin, hic textus non pertinet.

APHOR. 6.

Quibus in febre, oborto lateris dolore, alvus dejicit multa ſeroſo-bilioſa, hi levantur.

DI-

DILUCIDATIO.

Hic textus quoque supra in aphorismis ad rheumatismum pertinentibus explanatus est.

APHOR. 7.

Dolores nonnihil acuti, incidentes in claviculam, & superiora, perniciosi.

DILUCIDATIO.

Obscurissimus hic textus loquitur de phthi- si confirmata, imminente propediem morte.

Phthifici enim sub finem vitæ acute februnt, & interdum accedente pleuritide, vel pleuropneumonia symptomatica exspirant: unde subacutorum illorum ad claviculam, & superiora thoracis dolorum causa satis patet.

APHOR. 8.

Anhelosis febris tandem acuta.

DILUCIDATIO.

Per anhelosos non solum peripneumonici, maximeque peripneumonia notha affecti, sed etiam asthmatici, & generatim omnes, difficili respiratione laborantes, intelligendi sunt:

Omnibus his demum quædam febris pectoris inflammatoria, hic per febrem acutam intelligenda, accedit.

M

APHOR.

APHOR. 9.

Quibuscunque cum intento hypochondrio vel præcordio perfrigerium accedit, magnus circa aurem tumor oboritur.

DILUCIDATIO.

Textus hic ad vigores febrium acutarum omnium, sed maxime inflammatoriarum non succedente perfecta crisi pertinet:

Inter alia, quæ a frigore, in vigorem acutarum febrium incidente, metuenda sunt, est abscessus, qui sine nova febre, cujus hoc frigus initium est, formari non potest.

Experientia enim docet, horrorem ejus temporis cum intentis præcordiis abscessum pone aures designare; quod quoque alibi confirmat Hippocrates.

APHOR. 10.

Quibuscunque in febribus dolores, oborti circa lumbos, & inferiores regiones, diaphragma attingunt, derelictis inferioribus, perniciosi sunt tum alias, tum si quod malum signum accesserit; sin vero & alia signa non mala fuerint, timor est, ne empyi fiant.

DILUCIDATIO.

Hic textus modo in superius inter aphorismos ad rheumatismum acutum pertinentes explanatus est.

APHOR. II.

Qui circa exacerbationes tussiunt, sudantque parum, maligne habent.

DILUCIDATIO.

Hic locus, hodierna in praxi adhuc verissimus, de latente purpura symptomatice loquitur:

Tussire circa exacerbationes febris peripneumonice est:

Sudor in exacerbationum initiis desiderari non potest, neque debet; nam sudor hic quid monstri, & maligni latere, luculenter docet:

Itaque si talibus initiis, maturis sanguinis missionibus non occuratur, purpura sane consequetur, & quotquot in acutis morbis intempestive sudant, his abque dubio purpura imminebit: atque hoc est illud hoc tempore *maligne habere*; siquidem præter spem, & opinionem novus in scenam morbus prodit.

Li certe errant, qui hac tussi tanquam ad-
jumento ad expellendam purpuram abuti
amant, & in purpura sudorem movendum
esse existimant; istiusmodi enim ægri sudore
ultroneo, & symptomatico satis exhauriuntur.

APHOR. 12.

Ad latus dolore, & suffocatione proceden-
tibus, suppuratio fit.

DILUCIDATIO.

Textus hic de imminente, sed adhuc la-
tente phthisi pulmonali loquitur, & confe-
rendus est cum illo superiore:

Horror & spirandi difficultas cum dolori-
bus signa phthiseos sunt.

Per latus hic intelligitur thoracis latus:

Dolor ibi obortus, clandestinæ inflamma-
tionis, vomicam in pulmonibus latentem inva-
suræ, index est.

Suffocatio hic est subitanea, & brevis quæ-
dam respirationis interceptio, sed sine mani-
festa causa, quæ istiusmodi hominibus fre-
quens esse solet.

APHOR.

APHOR. 13.

In febre ardente alvus prorumpens lethale.

DILUCIDATIO.

Verissimum effatum de diarrhœis omnino lethalibus, quæ non solum quarumvis febrium acutarum, & maxime exanthematicarum, ex pleuritidis vigorem consequuntur.

APHOR. 14.

Lethargici manibus tremuli, somnolenti, decolores, pulsibus tardis, tumidis palpebris inferioribus sunt, superveniunt sudores, dejectionesque biliosæ, & crudæ, sive male mixtæ; si autem alvos siccas habeant, urinas & dejectiones latenter emittunt, est autem urina instar jumentorum, potum non expetunt, neque aliud quidpiam; ubi ad se se redierint, collo dolere se dicunt, & sonos quosdam transire sibi per aures, quicumque autem lethargicorum servantur, plerumque fiunt empyi.

DILUCIDATIO.

Hic textus expressam lethargi veri, & imaginem, & descriptionem offert, qua plenior, & melior vix excogitari potest:

Verba: *ubi ad se se redierint*, de remissionibus paroxismi febrilis intelligenda sunt.

Urina

Urina jumentorum instar capitis dolorem, & colli dolor consueta lethargicorum deliria arguit; idem ille sonitus aurium indicat, quorum utrumque imminentis in aliis acutis febribus delirii antesignanum symptoma est.

Quid vero per empyos intelligendum sit, plerique interpretes dubitant, qui hanc vocem fere de quolibet abscessu, etiam pone aures, interpretari volunt: ast alii insignes viri tum ipsa experientia convicti, tum etiam observationibus *Galenii* & *Aëtii*, lethargicorum febrem cum peripneumonia comparantium, confirmati, hic vere abscessum in cavo pectoris intelligendum affirmant, idque eo magis, quoniam in nonnullis cadaveribus, lethargicorum more extinctis, manifesto viderunt lethargicos hos fuisse simul peripneumonicos, cum pulmo uterque horum mortuorum mirum in modum sanguine turgidus sub sectione anatomica inventus fuerit.

Et vero, quod lethargici simul verissimi peripneumonici sint, ex pulsu eorum debili, & intermittente, simillimo illi, qui in peripneumonicis observatur, luculentissime cognoscitur.

Hinc satis confirmatur dictum hoc hippocraticum, cur, si qui lethargici serventur, verissimum empyema contrahere possint.

APHOR.

APHOR. 15.

Quibuscunque in febribus tremores cessant sine crisi, his post aliquod tempus abscessus ad articulos, isque suppuratus, aut vesica dolorosa fit.

DILUCIDATIO.

Per febres hic intelligendæ sunt quæcunque continuæ, tum acutæ, tum longæ:

Per tremores non solum illi tremores manuum sine malis signis, deliriisque, sed maxime pulsationes illæ arteriarum carotidum communium; hi tremores ante crisin cessare dicuntur, si nulla manifesta consecuta fuerit per sudorem, alvum, urinam, & præsertim hæmorrhagias evacuatio.

Abscessus dolorosus suppuratusque ordinarie est aliquod apostema ad membra tum superiora, tum inferiora, tum etiam in juncturis, ut in pleuritide aliquando, vel in similibus febribus contingit.

Vesica dolorosa est stranguria quædam, cum, vel sine tenesmo, molimina hæmorrhoidum tum ani, tum vesicæ ordinarie portendens, quæ ipsæ aliquando etiam solvuntur, id est vel copiose, vel parcius fluunt.

APHOR.

APHOR. 16.

Qui febre acuta diutius secure laborant sine dolore, aut inflammatione, aut alia significatione, his exspectandus est abscessus cum dolore, & tumore, magisque in internis partibus, his autem exspectandus est abscessus, qui inferiores trigesimo anno sunt, & tunc exspectare decet abscessus, si febris viginti dies superaverit, senioribus autem minus fiunt abscessus, etsi multo tempore febres duraverint.

DILUCIDATIO.

Effatum hoc præfagit crises imperfectas in abscessus abituras: quod uti in omnibus acutis morbis maxime in pleuritide verissimum est; ita etiam de loco illo, in quo vesicatorium applicatur, deinde in abscessum abeunte experientia docet: revera enim securius diu laborant illi, qui ultra terminum acutæ febris sine malis signis febriunt, præsertim, si exacerbationes ceperint in eandem horam incidere: de cetero effatum hoc per se satis perspicuum est.

APHOR. 17.

Abscessus hyeme magis fiunt, & tardius desinunt, & minus redeunt.

DILUCIDATIO.

Et hoc effatum in febribus acutis, præfertim inflammatoriis, maximeque pleuritidibus, bruma, vel vere gelido grassantibus, quæ frequenter crisi imperfecta cum abscessu ad artus modo superiores, modo inferiores solvuntur, verissimum est.

APHOR. 18.

Morbi acuti crisin recipiunt, sanguine de naribus fluente die critico, & sudore multo oborto, & urina purulentam, aut vitriformem hypostasim, eamque bonam habente, & copiose exeunte: itemque abscessu memorabili quodam, aut alvo mucosa, vel cruenta egerente subito, & vomitibus non malis, criseos tempus.

DILUCIDATIO.

Textus hic de variis speciebus cresium ultro perspicuus est.

APHOR. 19.

Somni profundi non turbulenti firmam crisin designant, turbulenti vero, cum dolore quodam corporis, sunt inconstantes.

DILUCIDATIO.

Et hic textus criseos conditionem, an perfectam, an imperfectam, cumque recidiva, aut

N

al-

alterius morbi metu futura sit, in quibusvis morbis acutis ex somno præfagit.

APHOR. 20.

Septima die, aut nona, aut undecima, aut decima quarta sanguinis largi ex naribus fluxus plerumque febres solvunt, pariter etiam alvi fluxus biliosus, aut dysentericus, aut genuum, coxendicumque dolor, aut urina ad crisin concocta, in muliere vero etiam menstruæ purgationis fluxus.

DILUCIDATIO.

Explanatio hujus textus modo supra inter aphorismos, ad rheumatismum acutum spectantes, data est.

APHOR. 21.

Quibuscunque in febribus sanguis copiose undecunque profluxerit, postquam ad sanitatem redierint, alvos lubricas habent.

DILUCIDATIO.

Verissimum hoc effatum ad febres acutas pertinet: si nempe soluto morbo crisis primaria per quascunque, & undecunque fusa hæmorrhagias secuta fuerit, tum alvus aliquamdiu lubrica est, absque dubio reliquias materiæ febrilis expediens; præsertim cum his

casibus (teste experientia) urina semper soleat esse aquosa.

APHOR. 22.

Abscessus juxta aures submovent tussiculæ, contingentes cum sputationibus.

DILUCIDATIO.

Textus hic præcipue pertinet ad febres pectoris inflammatorias, imperfecta crisi per abscessum solvendas: quem deinde hæc ipsa ptyalismata, a sputis distinguenda, solvere videntur, sed, quod probe notandum est, non sine febre longa pedissequa, quod accuratior observatio omnino confirmat.

APHOR. 23.

Urinæ in abscessibus ad aures cito, & parum concoctæ malæ, & sic perfrigerari malum.

DILUCIDATIO.

Verissima prognosis de eventu abscessuum in acutis febribus:

Urinæ tales non rite subactam materiam febrilem; perfrigerium vero novæ febris exordia indicat.

APHOR. 24.

Faciei corruptio lethalis: sed minus, si vel vigilias, vel inediam, vel diarrhœam fuerit se-

cuta; si enim propter hæc facies extenuata fuerit, sedabitur per noctis, ac diei spatium, continetur autem hæc faciei corruptio oculis cavis, naso acuto, collapsis temporibus, auribus frigidis, & contractis, cute dura, colore pallido, aut nigro, super his livescens palpebra, aut labium, aut nasus, brevi & repente lethalia sunt.

DILUCIDATIO.

Effatum per se satis clarum ad vitæ discrimen ex facie in omnibus febris acutis præflagiendum.

APHOR. 25.

Dolores circa hypochondria aut pulmonem, si suppurent, malum.

DILUCIDATIO.

Hic textus pertinet ad febres pectoris inflammatorias, & quam maxime ad pleuritidem, sic dictam siccam, item ad omnem phthisin pulmonalem, undecunque obortam.

APHOR. 26.

Lingua tremula cum rubore juxta nasum, & alvo liquida, si ceteroquin nulla signa mala vitii circa pulmonem adsint, & celeres, perniciosasque purgationes significat.

DILUCIDATIO.

Signa hoc textu allata, non solum ante diarrhœas omnes, sive cum febre conjunctas, sive non, sed etiam ante dysenteriam choleram, lenteriam præcedere solent:

Hæ itaque sunt istæ celeres, perniciosæque purgationes, de quibus textus hic loquitur.

Excipit hic Hippocrates, si vitium circa pulmones adfit, quia phthifici plerumque supraapte natura alvi liquidioris sunt.

APHOR. 27.

Sputa, excreationes in febre lividæ, nigræ, biliosæ, si quidem supprimantur, malum, sed cedentes vero cum ratione utiles.

DILUCIDATIO.

Et hic textus præcipue ad febres pectoris inflammatorias, vel primarias, vel symptomáticas pertinet, præsertim in illis hominibus, qui jam ante morbum quadam pulmonis labe infecti esse videntur.

Secundum rationem hic denotat id, quod respondet tempori morbi, & reliquis signis.

APHOR.

APHOR. 28.

Quibus falsuginosa sputa supprimuntur, ac tussis, his cutis tanquam pustulis rubescit, exasperanturque omnia ante obitum.

DILUCIDATIO.

Hic textus loquitur de phthificis confirmatis, mortique proximis, qui nempe paulo ante mortem acute febrile solent, & suppressa tussi, atque suppressis sputis, quadam specie purpuræprehenduntur:

Hinc alibi monet Hippocrates: suppuratos maxime ex pleuritide toto corpore velut pustulis rubescere.

APHOR. 29.

Aphoniæ crebræ, & subsoporosæ, plusculum perdurantes, designant phthisin.

DILUCIDATIO.

Aphoniæ hæc vitium aliquod pulmonum designant: idem indicant frequentes raucedines expirationi, sine qua vox formari nulla potest, molestæ.

Subsoporosi ideo sunt, quia plerumque in his latent vomicæ, quæ impedito sanguinis per pulmones transitu cor dextrum venas cavas, & denique retrogrado itinere caput gravant.

APHOR.

APHOR. 30.

Spiritus frigidus lethalis est, lethalis etiam valde æstuosus, & veluti vaporosus, sed frigidus minus lethalis; & qui magnus foras expiratur, parvus vero intro: & vicissim parvus foras, magnus vero intro, pessimus omnino, & morti proximus; itemque spiritus extendens, & urgens, & obscurus, & duplicata inspiratio, veluti si quis inspiraverit, subsisteret, & rursus inspiraret.

DILUCIDATIO.

Aurea hæc sunt signa ex respiratione in omnibus acutis morbis.

Spiritus frigidus stasim sanguinis in pulmonibus indicat, æstuosus autem, & vaporosus spiritus, si cum celeri, sed & tremulo & intermittente pulsu conjunctus sit, pulmonum inflammationem portendit.

Magnum spiritum foras expirare, parvum vero intro, & vicissim indicat inæquales adesse inspirationes, & expirationes, adeoque spasmos in musculis respirationem adjuvantibus, & magnas circuli sanguinis per pulmones turbas.

Porro spiritum parvum foras, magnum autem intro adesse, est inspirationem observa-

ri longissimam & profundissimam, expirationem vero brevem, sublimem & fugitivam.

Spiritus extendens est valde profundus, & oscitationi similis: inspiratio urgens est anhela: obscurus spiritus est vix sentiendus thoracis motus, ut in deliquio animi:

Dupla introspiratio est, si inspirationem nondum absolutam, & subito hærentem, & interceptam nova inspiratio consequatur.

APHOR. 31.

Bona respiratio in omnibus morbis, qui cum febre acuta sunt, & quadraginta diebus crisin habere solent, magnam vim ad salutem habet.

DILUCIDATIO.

Respiratio naturali similis non graves circuli sanguinis per pulmones obices habet, adeoque febrem non acutissimam designat:

Decursus febrium levissimarum quadraginta dies durat: nisi, quod, crebrius fit, una acuta alteri successerit.

APHOR. 32.

In dorsi ac pectoris dolore mictio cruenta suppressa, perniosa est cum dolore.

DI-

DILUCIDATIO.

Mictio illa cruenta hæmorrhoides vesicæ urinariæ, quæ hæmorrhoidibus intestini recti frequenter vicariæ sunt, luculenter designat. Hæc cruenta mictio, & rheumaticis, & pleuritide notha (quæ verissima rheumatismi species est) affectis, præsertim si privata corporis fabrica huic excretioni faverit, non raro saluberrima est: uti etiam alibi Hippocrates de pleuritidibus, ab eo sic dictis ex dorso, per hujusmodi mictionem summopere levatis testatur.

Eadem cruenta mictio ex quacunque causa suppressa, frequentissime pernitiola est, quin & lethalis erit, si cum magno dolore suppressio hæc conjuncta sit: & præsertim, si cum inflammationibus intestinorum atrocia colicæ tormina iliacorum æmula adsint, junctis simul stranguriis, & tenesmis, lumborumque doloribus, id est, si colica, vulgo sic dicta hæmorrhoidalis simul conjungatur.

Patet itaque, quod hic textus sit aliquis ex summe memorabilibus Hippocraticis, quoniam hæc omnia ita esse, & in praxi observari, accuratior experientia uberrime confirmat.

APHOR. 33.

In pectoris dolore febriculoso alvus turbata torpida nigrorum egestorum signum.

DILUCIDATIO.

Febriculosus hic pectoris dolor est rheumatismus quidam vel pleuritis notha: sed febris hæc tam levis esse solet, ut non nisi ab exercitatissimo in praxi medica adesse observetur.

Alvus turbata, torpida, est alvus modo sicca, modo lubrica:

Nigræ egestionem sunt quædam sanguinis, ex parca hæmorrhoidum fluxione relictæ, & ante egestionem in imo colo, & intestino recto coagulati portio.

APHOR. 34.

Quibus elevantur hypochondria & præcordia alvo suppressa, malum, maxime autem in longis morbis phthificis, & quibus alvi jam humectantur.

DILUCIDATIO.

Præclarus hic textus referendus est tum ad omnes morbos acutos, tum chronicos, & maxime ad phthisin, eamque confirmatiorem,

si ad eam diarrhœa, quæ hic per alvi humectationem intelligenda est, modo accessit.

APHOR. 35.

Quibus repente sine febre quidem existentibus hypochondriorum & circa pilorum dolor, atque ad crura, internasque partes, & alvus tumet, solvet venæ sectio, & alvi fluxus, his nocuum est febrere, longæ enim & vehementes febres fiunt, & tussis, & respiratio difficilis, & singultus, his autem ad solutionem tendentibus, dolor fortis coxarum, aut sputum puris, aut cæcitas succedit.

DILUCIDATIO.

Hic textus modo in prioribus ad rheumatismum acutum pertinentibus aphorismis a me explicatus est.

APHOR. 36.

Dolor in pectus firmatus cum quodam torpore malum, hi cum febre repente pereunt.

DILUCIDATIO.

Notatu dignissimus hic textus pertinet ad peripneumonias nothas, & pleuritides quoque sic dictas nothas, quæ cum dolore saltem gravativo, & a parvis initiis increfcente, item cum

respiratione quadam difficili conjunctæ, medicos plerumque fallunt, tandem vero, pulmonibus sanguine oppletis, repente vel suffocatorio, vel apoplectico modo necem afferunt.

APHOR. 37.

Pleuritici, quibus in principio varia sputa sunt, tertia die moriuntur, aut quinta, si vero has evaserint, non multo levius habentes, incipiunt suppurari die septimo, aut nono, aut undecimo.

DILUCIDATIO.

Prognosis hæc, & sequentes omnes de pleuritide prognoses sunt profus admirandæ, & referendæ ad omnes morbos pectoris inflammatorios.

Probe hic notandum est, omnia superius dicta certissime tunc eventura esse, si his morbis vera, & justa cura, aut in initio, aut in ipso eorundem decursu opposita non fuerit.

Si enim hi morbi suo tramite sine justis medici auxiliis perrexerint, neque per crebras largasque sanguinis missiones, & idonea antiphlogistica inflammatio minuatur, & sat evacuatis primis viis (ne nova ex his resorpta materies inflammatoria sanguini modo satis inflammato addatur) liberior sanguinis per pulmones

mones transitus restituatur, sane deplorabilis morborum exitus erit.

Varia sputa ideo sunt pernicioſa, quia gra-
vioris inflammationis indices ſunt.

APHOR. 38.

Quibuscunque pleuriticis in dorſo rubor,
& ſcapulæ incaleſcunt, & alvus turbatur bi-
lioſis, & graveolentibus, hi periclitantur un-
decima die, hanc effugientes ſervantur.

DILUCIDATIO.

Hic textus loquitur de quacunq; pleuri-
tide, ſed paulo longiore, ob inflammationem
ad muſculos thoracis externos ſimul porrectam,
& ut præclare magnus Aretæus obſervavit,
cum rubore illo dorſi conjunctam.

Pleuritis hæc plurimum periculi circa vi-
geſimam, & quadrageſimam diem habet, ut-
pote ad pleuritidem notham propius accedens,
& velut ad exteriora verſa, cum alias pleuri-
tides magis præcipites eſſe ſoleant:

Bilioſa, & graveolentia per alvum in his
caſibus ad molimina hæmorrhoidalia pertinent,
atque ad illas pleuritides, quas alibi Hippocra-
tes pleuritides ex dorſo appellat, & miſtione
cruenta,

cruenta, hæmorrhoidibusque intestini recti finiri probe, & rectissime observavit:

Ratio hic ex commercio, quod vasa lumborum, dorsi, pelvis, & musculorum inter se habent, abunde patet.

APHOR. 39.

Pleuritides sicca, & sine sputo difficillimæ, horribiles etiam, in quibus dolores supernæ sunt.

DILUCIDATIO.

Uti generatim hic de voce pleuritidis notandum est, quod omnes pectoris inflammatoriæ affectiones ab Hippocrate sub hac voce comprehendi soleant:

Ita pleuritis sicca, vel proprie sic vocanda, & stricto sensu vera, illa est, quæ cum sola inflammatione in vasis saltem intercostalibus, & thoracis, non vero simul pulmonalibus decurrit; unde de ratione viarum sputi, quod extravasati quoddam genus est, disputare hic non attinet, præsertim cum pulmones non sint affecti.

Hæ pleuritides sicca, etsi a quibusdam ob sola affecta vel inflammata vasa intercostalia negata sint, omnino observantur, & dantur: sed paulo rariores sunt.

Do-

Dolores ad superiora id est circa claviculam, ob viciniam asperæ arteriæ, musculorumque laryngis, adeoque anginæ metum, sane periculosi sunt.

APHOR. 40.

Pleuritides, quæ tussi nihil trahunt, difficiliore his, quæ aliquid educunt.

DILUCIDATIO.

Sensus hujus textus est idem, qui mox præcedentis.

APHOR. 41.

Pleuritici, quibus per initia lingua biliosa fit, crisin habebunt septima die, tertia vel quarta die ante undecimam.

DILUCIDATIO.

Lingua biliosa hic a colore saltem sic dicta est, quæ paulatim arescens cum omni ambitu faucium flavescit: id si sub initium contingat, febris erit acutior; si vero tardius, producentur morbus ad decimum quartum diem, quem terminum raro excedet.

APHOR. 42.

Bulla sublivida oriente in lingua per principium pleuritidis, qualis est ferri, oleo tincti,
diffi-

difficilior erit solutio, & crisis quidem ad decimum quartum diem pervenit, sanguinem autem plerumque spuunt.

DILUCIDATIO.

Memorabilis & hæc de varia pleuritidis diuturnitate prognosis:

Bulla livida lentam epidermis linguæ separationem ob subtus collectum humorem, adeoque vel sic diuturniorem fore febrem designat, præsertim si fauces simul non adeo aridæ observentur.

Sanguinem hi plerumque spuunt, quia teste experientia pleuropneumonici sunt.

APHOR. 43.

Sputum in pleuriticis tertia die coqui, solvique incipiens citiores facit solutiones, posterius vero tardiores.

DILUCIDATIO.

Circa sputum pleuriticorum, ejusque sic dictam coctionem multi errant:

Maturari sputum hic est, quod cito flavescit, & sanguinis vestigia habet: tales pleuropneumoniæ acutiores sunt, sed etiam eadem ex causa citius solvuntur, & ubicunque in hujusmodi

jusmodi morbis sputum tardius sic maturatur, pleuritici etiam diuturnius pro modulo stadii ægrotant.

APHOR. 44.

In doloribus pleuriticorum utile est, alvum molliri, sputa colorari, strepitus in pectore non fieri, urinam bene procedere, horum contraria difficilia, itemque sputum dulce redditum.

DILUCIDATIO.

Hic textus mox præcedentem explicat:

Alvus mollis est alvus neque profusa, neque constipata, sed obsequens: sputa colorata sunt maturata juxta sensum præcedentis textus:

Strepitus in pectore, morbum ad vigorem progressum non penitus esse immedicabilem, sed aliquam sanguinis adhuc per pulmones libertatem designat:

Urina bene procedens illa est, quæ neque subsistit, neque nimia est, nec statim a potu aquosa redditur.

Si statim a potu aquosa redditur, semper, ut monet Hippocrates, periculosa est: & sane ejusmodi urinam periculosam esse experientia testatur, scilicet densi in sanguine inflammatorii, quod miscelam potus non recipit, abundantiam designat:

P

Sputum

Sputum dulce latentis antea ulceris cujusdam indicium est.

APHOR. 45.

In omnibus pleuriticis dolores plerumque interdiu leviores, quam noctu.

DILUCIDATIO.

Ratio hujus textus notatu digni repetenda est a remissionibus febris, quotidianam, vel quotidianam ex tertiana typo suo æmulatæ: excipiam hic, si exacerbationes febris adeo præverterint, ut ex nocturnis diurnæ fiant.

APHOR. 46.

Biliosæ, simulque sanguineæ pleuritides plerumque nona & undecima die crisin habent, & maxime sanantur.

DILUCIDATIO.

Biliosæ & sanguineæ pleuritides sunt, quibus sputa mature flava & subcruenta, subcruenta inquam, sed non plane sanguinolenta apparent.

APHOR. 47.

Quibus pleuriticis initio dolores molles sunt, quinta vero, vel sexta die exacerbantur, hi magis ad duodecimam perveniunt, & non omnino servantur, periclitantur autem maxime

me septima, & duodecima die, quatuordecim dies ubi effugerint, fervantur.

DILUCIDATIO.

Hic textus admonet, levibus morbi initiis non fidendum esse; nam hic descriptæ pleuritides, vel pleuropneumoniæ periculosissimæ sunt, & nisi inter copiosa antiphlogistica crebris venæ sectionibus in initio, quin etiam postea succuratur, raro curabuntur, sed vel circa duodecimum diem suffocabunt ægrum, aut in abscessum pulmonis, aut thoracis, paulo tardius interemturum, abibunt.

APHOR. 48.

Quibus pleuriticis strepitus sputi multus in pectore, & facies subtristis, & veluti stupida, & oculus icterodes, & caliginosus, pereunt.

DILUCIDATIO.

Effatum hoc pertinet ad vigorem pleuritis, vel pleuropneumoniæ.

His enim præsentibus signis, si æger ad mortem tendens remediis idoneis, maxime justis sanguinis missionibus non sublevetur, deplorata rerum facies aderit.

APHOR. 49. ^a

Qui ex pleuritide suppurati pectore fiunt, exspuunt intra quadraginta dies a ruptione.

DILUCIDATIO.

Hic textus est unus ex summe memorabilibus sapientissimi senis effatis.

Pleuritis, aut pleuropneumonia gravior vel per apoplexiam, vel per suffocationem terminatur, aut si mortem eluctatus fuerit æger, abscessus in pectore, aut pulmonibus nascitur: hic inde a vigore pleuritidis, aut pleuropneumoniæ formari incipit, febre acuta in longam, & mitiorem tendente: tempus quo formatur abscessus, non idem semper est, sed interdum ad tertiam usque hebdomadem porrigitur.

Rupto abscessu sputum puris stasis plerumque de die horis contingit, & hoc puris sputum non diutius quam quadraginta diebus durare debet; alioquin manifesta phthisis succedit.

Hic verus sensus est hujus memorabilis effati Hippocratici:

Abscessus autem maxime intelligendi sunt ii, qui sic rumpuntur, ut puri aditus in bronchia

chia pateat, nam abscessus externos vel pleuræ triste empyema in concavo thoracis consequitur, quod per sputum puris finire non potest.

Similem textum alibi quoque adfert Hippocrates verbis sequentibus.

APHOR. 49. *b*

Qui ex pleuritide suppurati fiunt, exspunt intra quadraginta dies a ruptione.

DILUCIDATIO.

Obscurissimus hic textus non nisi sedula observatione intelligitur, pertinetque ad pleuritidem proprie dictam humidam, itemque ad pleuropneumoniam, ubi febris fortasse non vehementissima, adeoque mortem non inferens, neglectis sanguinis missionibus in abscessum abiit, & hic circa decimum quartum diem intra pulmones, non vero in cavo pectoris formatus fuit: tum vero perdurat febris lenta, & plerumque octo, vel quatuordecim diebus a fine stadii inflammatorii, interdum etiam paulo tardius abscessus maturatur, & rumpitur, purisque sputum plerumque statis de die temporibus contingit.

Hoc puris sputum (qui sensus est Hippocratis) non debet produci ultra quadraginta dies,

dies, sed circa quadragesimam diem paulatim cum febris decremento, & corporis recreatione finiri; alioquin in phthisin, & ineluctabilem mortem transitus fit.

APHOR. 50.

Sputum in omnibus pleuriticis, & peripneumonicis facile, & cito convenit ejici, flavum autem fortiter admixtum esse: quod vero diu post dolorem educitur flavum, aut non mixtum, & multam tussim exhibens, malum est: pravam autem omnino est flavum meracius, & viscosum, & rotundum, & valde viride, & spumosum, & lividum, & violaceum; pejus autem ita meracum, ut nigrum appareat: sanguine non multo permixtum flavum in principio salutare est: septima die vero, aut si quis diutius septem diebus ægrotavit, demum abortum minus tutum: sanguineum vero valde, aut lividum statim in principio periculosum: prava sunt etiam sputa spumosa, & flava, & nigra, & violacea, & æruginosa, & viscosa, & quæcunque cito colorantur; sed mucosa, & fuliginosa veluti & cito colorantur, & securiora sunt; quæ vero intra quintam diem ad coctionem colorantur, meliora sunt.

DILUCIDATIO.

Egregiæ ex sputorum varia conditione prognoses ultro perspicuæ, præcipue si meminerimus (ut quoque in descriptione morborum pectoris pag. 20 adduxi) sputa hæc esse genus extravasatorum, unde de nimio statim admixto sanguine, similibusque, cur mala sint, ratio clarissime patet: sic sputa heterogenei coloris, plerumque latentium vomicarum indices sunt: diu post dolorem educitur sputum, si diu tussis sicca in pleuritide sicca præcesserit. Cito colorari dicuntur sputa, si repente ex uno colore in alium transeant, & hæc sunt periculosa, exceptis sputis mucosis.

Ad coctionem colorari sputa dicuntur illa, quæ ab initio versus vigorem cum levamine morbi, dolorum, respirationis, aliisque bonis signis præsentibus rursus pallefcunt, & naturali asperæ arteriæ mucosimilia fiunt: hæc liberius permeantem per pulmones sanguinem indicant.

Porro sputum in omnibus pleuriticis ac peripneumoniacis facile & cito exspui convenit; item flavum in initio sputum bonum est: quod vero longe post dolorem educitur flavum, aut non mixtum, tussim inducens, malum est; longe enim post dolorem spuere, longiorem & graviorem inflammationem designat.

Sputum non mixtum & cum multa tussi arguit potius pleuritidem veram, quam pleuropneumoniam: sputum vero, diu post dolorem eductum, pleuritidis in pleuropneumoniam transitum designat.

In pleuritide autem vera ob inflammationem magis ad costas hærentem semper minima, imo nulla sæpe sputa observantur; & nisi hæc pleuritis solvatur, plerumque empyema in cavo thoracis subsequitur.

Malum penitus est sputum flavum, meracius, & viscosum (quoniam hæc omnia potius pleuritidis siccae, quam pleuropneumoniam sputa sunt. Sputum valde viride, & spumosum, & lividum & violaceum antiqua pulmonum vitia adesse indicat.

Pejus autem aliquando sputum est, quod ita meracum est, ut penitus nigrum sit; indicat enim coagula sanguinis, gravemque extravasationem, quæ, uti in hæmophthisi vehementi, ita hic non sine gravi pulmonum inflammatione esse potest, & mali prorsus ominis est: sputum sanguine non multo permixtum, flavum in principio (quod levem extravasationem & brevem morbum designat) salutare est: quod vero septima die, aut posterius ejicitur, minus tutum est, quoniam
 morbus

morbus erit longior, & ad decimum quartum diem durabit: forte etiam transitus ex pleuritide proprie dicta in pleuropneumoniam tum fiet:

Sputum valde sanguineum, aut lividum statim in principio, periculosum est; quoniam & gravis adest extravasatio, quæ liberiores sanguinis per pulmones circulum impedit, & forte etiam antiquus pulmonis abscessus, unde sputi livor est, intus latet.

Prava sunt etiam sputa spumosa (quæ quidem potius pleuritis, quam pleuropneumoniam sputant) & flava, & nigra, & æruginosa, & viscosa, & quæcunque hos colores cito contrahunt, quoniam hæc omnia plerumque pristina, in pulmonibus hærentis, labis signa sunt:

Sed mucosa, & subfuliginosa, & quæ cito sic colorantur (id est cito flavum & subcruentum colorem contrahunt) securiora sunt.

Quæ vero intra quintum diem ad coctionem colorantur, meliora sunt. Ad coctionem colorari dicuntur sputa, si ex flavis aut subcruentis, alba & serosa fiant, & interim dolores leventur, respiratio facilius fiat, & adsint initia criseos per sudorem & urinam &c.

Q

Hæc

Hæc enim imminutam jam extravasationem liberio-remque sanguinis per pulmones transfusum indicant.

APHOR. 51.

Omne sputum dolorem non solvens, malum est, solvens autem bonum.

DILUCIDATIO.

Sputum non solvens dolorem, malum est, quia gravem extravasationem, gravemque sanguinis in pulmonibus obicem arguit.

APHOR. 52.

Quicumque cum bilioso sputo educunt purulentum aut seorsim, aut permixtum, plerumque moriuntur decima quarta die, nisi boni, aut mali quid superveniat ex præscriptis; sin minus, pro ratione, maxime vero, qui septima die tale sputum ejicere jam incipiunt.

DILUCIDATIO.

Biliosum sputum (a colore sic dictum) levio-rem extravasationem denotat, ideo quidem non melius ceteris sputis est, nisi & cetera E. G. facilioris respirationis & minoris doloris signa consenserint.

Cum bilioso sputo purulentum educi, ante latentem vomicam arguit, his plerumque

ea de causa gravior pulmonis inflammatio, sed paulo lentior est, & mors circa decimum quartum diem evenire solet.

Mala itaque signa ex prædictis E. G. ex difficultate respirationis, & doloribus cæterisque petenda erunt.

APHOR. 53.

Bonum est in his, & omnibus circa pulmonem morbis, facile ferre morbum, dolore liberari, sputum facile educere, facile spirare, sine siti esse, & totum corpus æquabiliter calefcere, & molle esse, & ad hæc somnos, sudores, urinas, alvi egestionem bonas esse: mala vero his contraria. Siquidem igitur omnia bona ad hoc sputum accesserint, servari homo poterit, si vero quædam adfuerint, quædam non, non ultra decimam quartam diem victurus peribit, ocius contrariis accedentibus signis.

DILUCIDATIO.

Præclarissimus hic textus ultro intelligitur: hoc tamen addam, quod facile ferre morbum, hic de omni morbi decursa intelligendum sit: attendat itaque sagax medicus, ne morbus, levibus interdum initiis incipiens, illum fallat.

APHOR. 54.

Quicumque dolores in his locis non sedantur, neque per sputa, neque per venæ sectiones, neque per diatas, suppurant.

DILUCIDATIO.

Prognosis hæc plane memorabilis est de abscessu, ex his morbis, aut in loco affecto, aut alibi, præsertim ad aures, ad artus inferiores &c.; secutoro: persistente enim circa vigorem morbi levi dolore, & commodius hunc dolorem ferente ægro, mitescente item non tamen evanescente febre, urina cruda, cuti sicca, neque secutis aliis criseos signis, abscessus eo loco metuendus erit, ubi sine alia ratione dolor, aut persistit, aut suboritur.

APHOR. 55.

Quibuscunque ex peripneumonia abscessus ad aurem, aut ad inferiora fiunt, suppurantque, & fistulantur, hi superstites evadunt; fiunt autem his, quibus & febris, & dolores producta fuerint, & sputum non prodierit citra rationem, neque biliosæ alvi egestiones, solutuque faciles, & meraceæ fiant, neque urina crassa valde, & multam subsidentiam habens, & alia salutaria habuerint: fiunt autem ad inferiora, quibus circa hypochondria æstus est, inflammationes; ad superiora vero,

in quibus præcordia, vel hypochondria mollia, & non dolentia fuerint, & ubi per aliquod tempus difficulter spiraverint, atque hoc citra manifestam causam cessavit.

DILUCIDATIO.

Egregium præsagium non tantum abscessus cujusvis sed & loci ipsius, in quo abscessus consequitur.

Probe autem notandum, quod peripneumoniæ vox omnem hujus generis pectoris morbum apud Hippocratem designet.

APHOR. 56.

Abscessus ad crura in periculosis inflammationibus pulmonis omnes quidem, morbi-que solutorii, optimi autem sputo purulento pro flavo evadente; non procedente vero sputo secundum rationem, neque urina bonam subsidentiam habente, periculum est, claudam fore hominem, & multum molestiæ exhibiturum medico; si vero recurrerit abscessus persistente febre, & procedente, periculum est, ne moriatur, ac deliret.

DILUCIDATIO.

Hic textus justo eget interprete.

Ab-

Abscessuum omne tempus in his morbis trans inflammatorium stadium porrectum esse hic docetur; ægri enim, qui ex his morbis moriuntur, finem stadii inflammatorii non attingunt, sed suffocati, aut apoplectici in vigore hujus stadii, quod longius est, ac vulgo creditur, moriuntur; si vero mortem evaserint, & tum post vigorem, ad abscessum ventum fuerit, ex hoc evadunt alii pro loco, modoque abscessus, alii tandem phthisici pereunt.

Sputum purulentum sub abscessu ad crura designat hic non vere purulentum, sed album saltem aliquid puri confimile, & nisi hæc vera Hippocratis mens esset, abscessus simul in pulmone foret; quia vero abscessus ad artus cum nova febre, & sæpe satis acuta fiunt, ipsique abscessus inter cellulosa musculorum interstitia canales varios concipiunt, facile patet sequentium omnium ratio: cur claudus possit fieri homo, cur molesta curatio sit, cur aliquando pleuritis veluti recidiva incidere possit, si non antea (antea inquam) sputum & reliqua recte processerint, cur denique abscessus alius alium sequi possit, cur periculum vitæ ægroto tot febrium acutarum sequelis attrito immineat, cur delirium etiam vel hoc tempore sane mali ominis adesse possit.

Omniſus hiſ in caſibus viſ inflammatorii ſanguiniſ non ſatiſ expedita fuit, & nova ipſiſ febribus ſucceſſiviſ concipitur inflammatio: quare ſtatim ab initio danda opera eſt, ſive levius, ſive graviuſ initium morbuſ habuerit, ut per iterataſ venæ ſectioneſ, & idonea anti-phlogiſtica ſtadium inflammatorium ſine abſceſſu ſolvatur ac finiatur; quantum enim inflammatorii ſanguiniſ detraho, tantum naturam onere coquendi levo, eſſi ſimul ſemper boni ſanguiniſ aliquid non poſſit non emitti.

Reſtiſſime hic prudens medicuſ juſtum venæ ſectionum limitem tum ex infirmi doloribus, tum ex reſpirationiſ difficultate decernet, eaque ſtatuet eſſe peragenda, quæ & viribus ægroti, & vehementiæ morbi conveniunt.

Quod ſi ſanguinem tam diu mittere vellem, donec cruſta ſanguiniſ inflammatoria appa-ruerit, omnem citiuſ ſanguinem evacuarem, & naturam potiuſ frangerem, quam eandem graviffimo ſub onere laborantem adjuvarem.

Interim perdita, aut ſaltem dubia rerum facieſ eſt, ſi ſub ſerioribus venæ ſectionibus præſertim circa vigorem ſtadii inflammatorii, miſſuſ ſanguis valde adhuc pelliceuſ appareat.

APHOR.

APHOR. 57.

Quicumque peripneumonici non purgati sunt potioribus, vel criticis diebus, sed subdelirantes effugerint quatuordecim dies, eos periculum est suppuratos fieri.

DILUCIDATIO.

Cum peripneumonicis hic simul pleuropneumonici comprehenduntur.

Purgari hic est sputa emittere bona, itemque sudores vere criticos, urinasque coctas, & alias criseos species sequi, quibus etiam includuntur salubres diarrhœæ, aut hæmorrhoides utriusque generis copiosæ.

Per potiores, sive criticos dies hic non certus dierum numerus, sed generatim vigor morbi denotatur: qui ergo circa hoc tempus, id est vigorem morbi, ad delirium pervenerint, effugerintque decimum quartum diem, id est, longissimum stadii inflammatorii terminum, his sane abscessus timendus est, quia febris, & relicta materiæ inflammatoriæ vis in illis, cum quibus tum ad deliria ventum est, nulla amplius crisi expedita superstite, non aliter nisi per abscessum vindicari poterit.

Si itaque ejusmodi ægris, longissimum præcipitis morbi stadium emensis, alicubi ob defectum absolutæ criseos, vel quia non purgati sunt, ut loquitur Hippocrates abscessus oboritur, hoc nemini mirum videatur.

APHOR. 58.

Peripneumonix ex pleuritide transmutatæ, securiores sunt his, quæ fiunt ab initio.

DILUCIDATIO.

Experientia docet, quod universus totius corporis sanguis, sive arteriosus, sive etiam venosus, in his morbis non æquabiliter inflammatus sit in principio præcipue morbi: sed hæc universalis inflammatio non prius nisi in vigore morbi adesse observatur; nam glebas illas inflammatorias, id est materiam inflammatoriam aut ex febre, aut ex primis viis, ut summe credibile est, resorptam, & in massam sanguineam receptam partitim vehi, docet sanguis ipse in initiis morbi missus, qui partim densus & ruber, partim crusta inflammatoria pellicea obductus apparet, ita ut in uno vasculo merus rutilus, densusque, in altero vasculo magna crusta pellicea obductus sanguis inveniatur:

R

Peri-

Peripneumonia ab initio transmutata ex pleuritide, hoc est, si ad pleuritidem veram peripneumonia accedat, arguit magnam harum glebarum, vel materiæ hujus in via regia pulmonis hærentis copiam, & tum ex vera hac pleuritide pleuropneumonia pronascitur, si sic pleuritis & peripneumonia conjungantur.

Hæc transmutatio vehementem materiæ inflammatoriæ motum adfuisse, hujusque maximam copiam in initio morbi in arteriis intercostalibus hæsisse indicat, quæ ex his excussa & ad radices venæ azygos, vel etiam ipsarum pulmonalium in quibusdam corporibus transmissa, indeque ad pulmones delata, ibi peripneumoniam, aut potius pleuropneumoniam produxit.

APHOR. 59.

Corpora exercitata, ac tensa a pleuriticis, & peripneumoniacis morbis facilius & citius pereunt, quam inexercitata.

DILUCIDATIO.

Verissimum effatum; vis enim omnium horum morborum in sanguine denso, multaque materia inflammatoria fæcto consistit;

Operariis, qui tensa & laboribus exercitata corpora habent, sanguis densior, & nigrior,
in-

inflammatoriæque indoli propior est, quam sedentariam vitam agentibus: inde plebs operaria difficilius aliis laborat, inde maxime omnium fœminæ, utpote gravioribus laboribus minus pressæ, ex morbis his non solum elucantur, sed & rarius in illos incidunt, id quod alibi Hippocrates rectissime observavit.

APHOR. 60.

Gravedines & sternutationes in affectibus pulmonis & antecessisse, & accedere malum est, reliquis morbis sternutatio non inutilis.

DILUCIDATIO.

Gravedines, & sternutationes non solum in omnibus acutis pulmonum affectionibus, sed etiam in chronicis, ut asthmate, teste experientia, malæ notæ sunt, ea quidem, ut existimo, de causa, quia non solum sternutatio oneratos sanguine pulmones afficit, sed etiam & grædo, & sternutatio ab eadem pulmonum plenitudine, orta que inde grædine capitis vicissim cientur:

Reliquis morbis etiam gravissimis sternutationes utiles esse alibi Hippocrates monet:

Atque hæc non solum de primariis his, sed etiam symptomaticis affectionibus E. G.

pleuriticide ad variolas, vel morbillos accedente valere, sedulo notandum est.

APHOR. 61.

Peripneumonicis, quibus lingua tota alba, ac aspera fit, ambæ pulmonis partes inflammatae sunt, quibus vero dimidium, una, juxta quam apparet, & quibus ad unam claviculariam dolor fit, his superna pulmonis ala una ægrotat, quibus autem ad ambas clavicularias dolor fit, ambæ supernæ pulmonis alæ ægrotant, quibus juxta mediam costam, media, quibus ad mediam dorsi linguæ convallem, inferiora, ut unam partem totam dolentibus, omnia juxta hanc partem ægrotant, siquidem igitur valde inflammatae fuerint aortæ, utrimque adpendentes pulmonis partes valde inflammatae sunt, ut ad latus adhærescant, vel ad costas, hac corporis parte resolvuntur, & livores foris circa latus habent, hos autem veteres fideratos vocabant: si vero non valde inflammatae sint, ut assedeant, vel adhærescant, dolor quidem fit undique, non tamen resolvuntur, neque livores habent; quibus vero totus pulmo inflammatus fuerit una cum corde, ut ad latus allabatur, hi toti resolvuntur, & jacet æger frigidus, sensus exfors, moriturque secunda, aut tertia die, si vero etiam sine corde id contigerit, minus diu vivunt, quidam etiam interdum servantur.

DILUCIDATIO.

Valde quidem memorabilia hæc sunt per ipsam sine dubio experientiam feni perspecta: ad absolutam tamen certitudinem experientia ulteriore & sectione cadaverum opus habent.

Quod de sideratis affert Hippocrates, hoc pertinet ad mortem subitanam per suffocationem, vel apoplexiam, tum peripneumonicorum, tum pleuropneumonicorum, in vigore sui morbi sine præmissis justis venæ sectionibus modo constitutorum: repetit hæc verba Hippocrates in libro de victu acutorum Sect. 8.

Per aortas hic bronchia intelligenda sunt; veteres enim solebant omnes amplos canales aortas nominare.

Quæ de inflammatione pulmonis, cordisque simul monentur, hæc ob vasorum commercia ad omnem gravem pectoris inflammationem pertinent. Pertinet hoc etiam ad vasa mediastina, & pericardica, quin coronaria cordis, si simul inflammentur: talem mediastini, & pericardii gravem inflammationem recenset magnus *Avenzoar* arabs: neque desunt apud alios viros expertissimos similia exempla.

Et

Et sane in morbo valde gravi id semper, præsertim, si sanguinis missiones neglectæ fuerint, detegi posset, si cadavera semper secari possent.

APHOR. 62.

Qui suppurati fiunt, maxime ex pleuritide, & peripneumonia, eos calores comitantur interdium tenues, noctu vehementiores, & nihil memoratu dignum spuunt, & circa collum, & claviculam sudant, & oculi cavi fiunt, maxillæ vero rubent, digiti summi deterius calescunt, & exasperantur, ungues curvantur, & perfrigerantur, & circa pedes tumores habent, & circa costas pustulas, & abstinent a cibis, diuturnæ igitur suppurationis signa hæc habent.

DILUCIDATIO.

Hic textus pertinet ad pleuritides, & peripneumonias, imperfecta crisi ad abscessum pulmonum, vel, quod pejus est, pleuræ folliculus pervenientes:

Pulmonum abscessus ruptione, sputisque puris solvi posse spes est:

Pleuræ vero abscessus in empyema verum, vel pus in concavo pectoris collectum abeunt.
Si

Si igitur sine perfectæ criseos signis acutæ inflammationis decursus post diem decimum quartum, in febrem longam, ea ratione, qua in hoc aphorismo describitur, decursuram abierit, tunc incipit, & adest illud ipsum tempus, quo abscessus maturatur: & hoc quoque tempus non in omnibus ægris hujusmodi æque longum est; nam interdum oëtava die, interdum multo tardius, & tertia demum septimana ruptio abscessus contingit:

Sputum hoc tum ultra quadraginta dies (ut supra Hippocrates monuit) produci non convenit, sed debet circa quadragesimam diem una cum febre paulatim minui; alias phthisis manifesta succedet.

APHOR. 63.

Quæ vero suppurationes brevi rumpuntur, ex consequentibus signis agnoscere oportet, & ex doloribus in principio, simul autem, si aliquando difficilius spiraverit homo, rumpuntur autem plurimæ suppurationes partim vigesima die, partim quadragesima, partim sexagesima.

DILUCIDATIO.

Præclarissima hic traduntur generalia signa, quo tempore expectari ruptio cujuscunque abscessus debeat: scilicet in principio, id est

est, in principio febris longæ, post finem acuti stadii, si dolores acuti fuerint, & homo difficilius eo tempore & deinde spiraverit, spes est, abscessum ob inflammationem citius ad ruptionem productum iri:

Inter hæc tamen signa, cum pristinum stadium inflammatorium manifesto jam superatum fuisse creditur, alterum sæpe stadium inflammatorium de novo jungitur; hinc eo tempore venæ sectio minime negligenda erit, quin & secunda, imo si vires ægroti sufficiant, tertia vice iteranda est; & sic nova inflammatio, quæ instantis abscessus pedissequa esse solet, mirifice levabitur:

Sed hæc omnia iudicio exercitati medici relinquenda esse, iuste arbitror.

Reliqua effati hujus ad tempus, quo abscessus rumpuntur, pertinent: id quod modo citius, modo tardius teste experientia contingit: sæpe tamen multo citiorem abscessus ruptionem, quam quæ termino 20 dierum circumscribitur, ego ipsemet vidi.

APHOR. 64.

Quibus igitur dolor in principio est intentus, & spirandi difficultas, & tussis cum sputatione, ad vigesimam diem, aut citius eruptio-

eruptionem exspectata: quibus autem leviora hæc sunt, juxta rationem: supputare autem oportet tempus, a quo primum doluit, aut gravatus fuit, aut febricit, aut si quando rigor corripuerit, necesse autem est præcedere & dolorem, & difficultatem spirandi, & sputationem ante ruptionem.

DILUCIDATIO.

Hoc textu tempus, quo hi morbi in abscessum abituri sint, docetur.

Notandum autem hic est, suppurationem a principio ipsius morbi, stadiique ejus inflammatorii, si hoc vera crisi non solum fuerit, capiendam esse.

APHOR. 65.

Quibus & febris statim post ruptionem decedit, & cibum appetunt, & pus facile educitur album, inodorum, leve, ejusdem coloris, & a pituita liberum, & alvus parva compacta egerit, plerumque brevi servantur; quos febres vero & comitantur, & sitis, & cibi fastidium, & pus lividum, & cum virore pallidum, aut pituitosum, aut spumosum: & alvus insuper liquida fuerit, moriuntur: at quibus aliqua ex prædictis accesserint, aliqua non, horum quidam pereunt, quidam
S
multo

multo tempore fervantur: quibus autem in pulmone abscessus futuri sunt, primum falsuginosum spuunt, deinde dulcias: quibus in pulmonibus abscessus futuri sunt, pus educunt ad quadraginta dies post eruptionem, has vero transgressi plerumque phthifici fiunt.

DILUCIDATIO.

Tradit hic textus prognosin ex decursu sputi puris post ruptionem adeo perspicue, ut explanatore non egeant:

Puris hoc sputum, quo nempe ulcus abstergitur, non ultra quadraginta dies ab ejus initio fieri debere, supra jam dixi, si enim numerum quadraginta dierum excedat, phthisis, experientia teste, sequetur certissime.

APHOR. 66.

In lateris dolore stillatio sanguinis ex naribus mala est.

DILUCIDATIO.

Stillicidium hoc sanguinis ex naribus sub primo, id est inflammatorio pleuritidis, tum veræ, tum nothæ, reliquarumque affectionum congenerum stadio oritur ex eadem causa, quæ tot capitis symptomata, ut deliria, sopores &c. producit, scilicet ex plenitudine

vaforum, præsertim systematis venosi in capite.

Hæc eadem itaque causa stillicidii hujus periculosi hic impeditum sanguinis per pulmones transitum arguit.

APHOR. 67.

Quos suppuratos mitius habentes graveolentia sputorum consequuntur, eos recidiva occidit.

DILUCIDATIO.

Memoratu dignissimus hic textus loquitur de stadio sputi puris, si hi morbi in abscessus pectoris abierint, subsequens:

Si enim agri sub illo sputo mitius haberi visi, inopinato pus mali odoris spuunt, recidiva, id est nova, eaque symptomatice febris pectoris inflammatoria timenda est, aut phthisis manifesta, larente adhuc vomica antiqua, labefactatum præsertim corpus occidet.

APHOR. 68.

Qui ex pleuriticis exspuunt purulenta, subbiliosa, rotunda, aut purulenta subcruenta paulo diutius, perniciosi, exitio itidem proximi, qui nigra fuliginosa spuunt, & quibus velut a vino nigro sputa fiunt.

DILUCIDATIO.

Purulenta sputa præsertim in homine phthificæ conditionis antiquum abscessum indicant, subbiliosa vero, præsertim, si magna respirandi difficultas conjuncta sit, gravem in pulmonibus sanguinis designant obicem, ut vix tantillum sanguinis ultima vasa eluctari, in cellulas pulmonis atque glandulosam tracheæ tunicam effundi, & sic vel modice sputa tingere possit.

In præcedenti descriptione jam dixi, sputa pleuriticorum esse extravasationes; & mali quidem ominis esse, si nulla cum malis signis sputa fiant, aut si prorsus non sequantur, aut si non in vesiculas, sed cellulosa vesicularum interstitia sanguinis decubitus fiat:

Mali ominis vicissim sunt sputa, si nimia contingant.

Sputa rotunda sunt meræ secretiones, & in pleuritide sic dicta sicca observantur.

Porro sputa purulenta, subcruenta antiquas vomicas;

Nigra vero & fuliginosa cruentas designant vomicas, aut magnam extravasationem sanguinis cujus coagula nigrum habent colorem.

APHOR.

APHOR. 69.

Quicumque sanguinem spumofum spuunt, dextrum hypochondrium dolentes, de hepate spuunt, & multi pereunt.

DILUCIDATIO.

Difficillimum quidem intellectu hoc effatum, ob bifariam tamen rationem veriffimum est; non enim tantum agit de gravi pectoris inflammatione, quæ ob vasorum commercia interdum ad tunicas hepatis protenditur, & hepatitidis speciem aliquam producit: sed etiam de illa ferali hæmophthifi loquitur, quæ melancholicis confirmatis, schirro hepatis alias vel primario, vel symptomatico modo laborantibus, accidere solet.

Porro hujusmodi sputum in tympanitide, vel hydrope brevi ante mortem non raro observatur.

APHOR. 70.

Quibus, dum secantur, pus cœnosum, & graveolens prodit, plerumque pereunt.

DILUCIDATIO.

Effatum hoc non solum ad empyema verum, quod per paracenthesin thoracis apertum, hujusmodi pus exhibent, sed etiam ad
omnes

omnes abscessus, qualescunque demum fuerint, pertinet, si incisi pus mali odoris offerant: qui, si quandoque exitiales non sint, sunt tamen plerumque diuturni & fistulosi.

APHOR. 71.

Quibus a pure specillum coloratur, quasi ab igne plerumque pereunt.

DILUCIDATIO.

Ad phthificos & empycos, hic textus præcipue pertinet:

Quod specilla statim a pure arrodantur, a puris putredine oritur.

APHOR. 72.

In morbis pulmonis valde rubicundæ sanguinis stillæ malum.

DILUCIDATIO.

Textus hic pertinet ad pleuritidem, peripneumoniam, vomicam pulmonum, asthmata omnia &c. Ratio hic præcipua est impeditus sanguinis per pulmones transitus.

Valde rubicundæ hæ stillæ eadem quoque de causa hic magis suspectæ sunt, quando in pleuritide gravi, vel etiam peripneumonia
gravi

gravi sanguis vena secta missus non valde, aut plane non inflammatorius apparet, & nihilo tamen minus difficillima respiratio adest: quod autem sanguis vena secta missus non ita, ut alias in morbis his fieri solet, inflammatorius appareat, hoc nullo modo indicium est, quod nihil inflammatorii in sanguine adsit: sed glæ sanguinis inflammatoriæ maxime in vasis pectoris, pulmonumque hærent, & postea certe, repetitis venæ sectionibus, missus sanguis satis inflammatorius apparebit.

APHOR. 73.

Cum raucedine sputa viscida falsuginosa malum: si vero etiam quid attollatur juxta pectus in his malum: dolores ad collum his attenuatis perniciosi.

DILUCIDATIO.

Effatum hoc pertinet ad omnia pulmonis ulcera, vel ex morbo pectoris inflammatorio, vel aliunde oborta.

APHOR. 74.

Raucedo cum tussi, & alvo liquida pus educit.

DILUCIDATIO.

Hic textus pertinet non solum ad ruptio-
nem abscessuum in morbis pectoris in pectore
natorum,

natorum, sed etiam ad phthises pulmonales confirmatas, quæ ante cum tussi sicca, aut saltem sine sputo puris erant ob vomicas clausas.

APHOR. 75.

Quibus in peripneumonia urinæ crassæ in principio, deinde ante quartum diem attenuantur, lethale.

DILUCIDATIO.

Jam alias monui, peripneumoniæ nomine ab Hippocrate omnes morbos pectoris acutos, inflammatoriosque designari.

Urina crassa in principio sunt fatua illa urinæ coctæ simulacra, quæ non uno loco in initiis acutorum morborum ab Hippocrate damnantur.

Urinæ ante quartum diem attenuatæ, & perspicuæ, vel etiam critinæ denotant magnam vim inflammatoriæ materiæ in sanguine, oriunturque ex potu, qui sanguini, si densus sit, ægre miscetur, cito per renes dilabente: unde alibi verissimum quoque effatum Hippocrates reliquit: Mala est urina, quæ post potum cito mingitur præsertim pleuriticis, & peripneumonicis.

Pernitiosa quoque est iisdem urina, quæ in principio quidem cocta est, post quartum vero diem attenuatur: id quod ipsa praxis confirmat.

Idem valet etiam de aliis febribus inflammatoriis, & exanthematicis.

APHOR. 76.

Qui in peripneumoniis siccis paulatim concocta educunt, horrendum id est, rubores plusculum lati in pectoribus his perniciosi.

DILUCIDATIO.

Peripneumonia sicca hic est pleuritis sicca & vera, perperam a multis negata, quæ quidem cæteris pectoris inflammatoriis morbis rarior est, & nisi solvatur, in empyema verum, aut in abscessus inter musculos intercostales, thoracisque externos abit.

Ista pauca concocta sunt sputa scretu saltem ex faucibus prolecta; concocta hinc vocata, quia alba & lentiora sunt:

Rubores illi plusculum lati (ut docte ait Aretæus) indicium sunt gravis internæ inflammationis, quæ extremas arterias intercostales, ad externos thoracis musculos porrectas, occupavit.

T

APHOR.

APHOR. 77.

Lateris dolor in sputo bilioso præter rationem evanescens mentem emovet.

DILUCIDATIO.

Lateris dolor, & pleuritis non uno loco ab Hippocrate distinguuntur:

Hic vero textus præcipue pertinet ad rheumatismum acutum, qui cum pleuritide sic dicta notha sæpe conjungitur, atque evanescente dolore citra rationem, id est repulsis massis inflammatoriis, resorptisque, & ad cerebrum relatis, deliria efficit.

APHOR. 78.

Febres intermittentes ob suppurationem plerumque sunt sudoriferæ.

DILUCIDATIO.

Textus hic manifeste pertinet ad phthises quascunque, inter initia adhuc versatas; his enim semper conjuncta febris est, quæ in initio ob levitatem, præsertim ob horrores simul invadentes febris intermittens videtur.

Hunc textum alibi quoque Hippocrates declarat, ubi illos, qui frequenter cum horribus sudant, phthificos esse docet.

APHOR.

APHOR. 79.

Empyicis oborta surditas designat sanguinolentum secessum, his circa finem nigra prodeunt.

DILUCIDATIO.

Hic textus pertinet ad febrem secundam, eamque suppuratoriam ex pleuritide vel pleuropneumonia ortam, quæ, ut supra dixi, intra quadraginta dies pus collectum expurgare debet, si enim longius procedatur, hoc ipsum phenomenon in praxi sæpe observari solet: scilicet alvum cruentam prægressa surditate, quæ aliquot diebus durare solet, insequi, & finem vitæ appropinquare.

Nigra illa sunt cruoris secedentis coagula.

APHOR. 80.

Lateris dolor cum febre diuturna significat puris educationem fore.

DILUCIDATIO.

Et hic textus ad phthisin occultam ex latente pulmonum vomica enatam pertinet: nam lateris dolor ex illo ipso abscessu oboritur, cujus satelles illa diuturna febris est.

APHOR. 81.

Horrore affecti frequenter perveniunt ad suppurationem, febris hos ad suppurationem perducit.

DILUCIDATIO.

Hic textus referendus est ad dispositiones phthificas:

Febris hoc homines ad suppurationem perducere dicitur, quia ejus diurnitas, & præsentia sine alia causa merito latentis cujusdam & enascentis abscessus, quem febris efficit, suspicionem movet.

APHOR. 82.

Quibus cum dolore lateris appetitus est prostratio, subinde cardialgici, sudorosi, flores habentes in facie, & alvum fluxiorem, his suppurationes in pulmone sunt.

DILUCIDATIO.

Incomparabilis hic textus est ad dignoscendas phthifes occultas:

Flores faciei sunt rubores isti genarum, circumscripti circa ossa maxillarum, & processum zygomaticum.

Sudorosi dicuntur, quia mane potissimum citra aliam causam nimium sudant; alvus fluxior in his per se patet.

APHOR. 83.

Maxime periclitantur, quibus sanguinis vomitus (id est hæmophthisis) febris multa,
&

& dolor circa mammam, thoracem, & dorsum, quibus hæc omnia fiunt, brevi moriuntur, quibus autem non omnia, neque valde tardius: inflammati autem fiunt ad summum diebus quatuordecim.

DILUCIDATIO.

Hoc loco non vomitus sanguinis proprie dictus, sed hæmophthisis est intelligenda, cujus hæc ipsa est luculentissima prognosis in hoc textu proposita.

APHOR. 84.

Sanguinem spuenticibus convenit esse sine febre, & tussire, ac dolere leviter, & sputum crassescere ad dies bis septem: febrile vero, & tussire jugiter, & sanguinem recentem semper spueri non commodum.

DILUCIDATIO.

Prognosis hæc est optima ad dijudicandas hæmophthises.

APHOR. 85.

Quibus latus sublimis est, sive tumet, & calidius est, si, postquam inclinaverint se in alterutrum, gravitas hæc videtur immissa, his in una parte pus est.

DILUCIDATIO.

Incomparabilis hic textus pertinet ad empyicos, five ex pleuritide, five ex hæmophthisi, five ex variolis similive alia causa, ut thoracis vulnere empyema ortum fit:

Scilicet inter hæc signa in alterutro thoracis cavo pus adest.

APHOR. 86.

Pulmone suppuratis pus per alvum secedere lethale est.

DILUCIDATIO.

Memorabilis de omnibus phthificis confirmatis prognosis:

Etsi non credam, ex pectore phthifici pus per alvum secedere, quod fieri non poterit, nisi prius ex abscessu resorptum in sanguinem, cum eodem longissimas ancipitesque circuli ambages obeat:

Attamen negari non potest, quod in hepate plurimorum phthificorum arcani simul abscessus lateant, quin etiam in ipsis eorum intestinis non raro quidam abscessus inveniantur, unde per alvum illud pus ferri queat: hinc aphorismus hic ulteriores adhuc observationes merito exposcit; etsi unum magnus
affert

afferat Galenus exemplum de empyico, cui
pus per urinam secesserit, sanato.

APHOR. 87.

Quicumque thorace vulnerati externa par-
te vulneris sanati sunt, interna non, pericli-
tantur, ne empyi fiant, quibus autem debilis
cicatrix inducta est, facile refringitur:

DILUCIDATIO.

Textus hic intellectu perspicuus est.

APHOR. 88.

Ex peripneumonicis suppurationibus per-
eunt magis seniores, ex reliquis juvenes.

DILUCIDATIO.

Experientia ipsa confirmatur hic aphoris-
mus;

Facilius enim ex pleuritide, consimilibus-
que morbis emergunt juvenes, etsi ad ipsum
stadium suppuratorium progressi, quam seni-
ores:

Vicissim innumeri infantes ex variolis,
aut alia exanthematica febre, maxime mor-
billis, quin tussi convulsiva empyici pereunt.

APHOR.

APHOR. 89.

Quibus empyicis, dum concutiuntur, inde ab humeris multus fit strepitus, minus puris habent, quam quibus exiguus strepitus fit, ac ceterum melius spirant, meliorisque coloris sunt hi posteriores, quibus vero strepitus ne quidem fit ullus, sed difficultas spirandi multa est, & unguis lividi sunt, hi pleni pure sunt, & desperati.

DILUCIDATIO.

Præclara & satis perspicua empyicorum, undecunque obortum sit empyema, prognosis.

APHOR. 90.

Vomentes sanguinem spumofum, non existente dolore infra diaphragma, vomunt de pulmone, & quibus vena major rupta fuerit, multum vomunt, inque periculo versantur, quibus vero minor, minus educunt sanguinis, suntque securiores.

DILUCIDATIO.

Ad diagnofin, & prognofin hæmophthifis hæc pertinent.

APHOR. 91.

Quibus phthificis fputum in ignem dejectum graviter olet, & capilli ex capite defluunt, hi pereunt: quibus phthificis in aquam
 spu-

spuentibus ad fundum cadit pus, brevi pereunt: quibus phthificis capilli ex capite defluunt, moriuntur ex profluvio alvi, & quibus phthificis accedunt profluvia alvi, moriuntur.

DILUCIDATIO.

De phthificis confirmatis hic textus loquitur.

APHOR. 92.

In tabescentibus sputa suppressa levia deliria inducunt, spes est his apparituram hæmorrhoidem.

DILUCIDATIO.

Per tabescentes hic intelliguntur ii, quibus sunt phthificæ dispositiones: suppressis sputis febricula conjuncta invalescit ad levia usque deliria, hæc indicant hoc casu acutam inflammationem: subinde docet experientia levamen afferri per hæmorrhoides; plerique scilicet, qui quasi hæreditario modo, non vero ex aliquo prægresso morbo phthifici sunt, solent esse simul hæmorrhoidarii.

APHOR. 93.

Tabes periculosissimæ, quæ sunt ex rupture venarum majorum, itemque ex catharro de capite defluente.

DILUCIDATIO.

Textus hujus pars primaria loquitur de phthisi ex graviore hæmophthisi, quod vero attinet ad phthisin ex catharris: probe notandum est, sæpe pro catharro fallere solere peripneumonias nothas, aut in mortem, aut in ulcera pulmonum abituras.

Quoties igitur auctores mentionem faciunt de phthisi ex catharro, certissimum esse potest nullum catharrum, quomodocunque demum explicetur, phthisis illius causam fuisse, sed peripneumoniam quandam, vel pleuropneumoniam, præsertim leviolem, & pro tussi catharrali habitam; phthisi originem dedisse.

Frequentissime profecto peripneumoniæ, vel pleuropneumoniæ hujusmodi leviores pro catharris, tussique catharrali medicos fallere solent.

APHOR. 94.

Ætates periculosissimæ ad phthisin sunt ab anno vicesimo octavo ad trigesimum quintum.

DILUCIDATIO.

Eadem repetit Hippocrates Sect. 3tia Aphorismor.

Ætati

Ætati juvenili scilicet, ob intemperantiam ejus ætatis phthifes solent esse infestiores: maxima vero causa est, si in hac ætate hæreditaria quædam proclivitas ad phthisin lateat.

Periculosissimas huic ætati phthifes jure dicit Hippocrates, & cum majori vitæ discrimine conjunctas, quam in senioribus.

Nam ulcera pulmonum in juvenibus crudiora semper sunt, celerius proserpunt, & facilius, frequentiusque inflammantur; pulmonum autem in senioribus ulcera callosa, & fistulosa sunt: unde a quadragesimo anno, vel tardius oborta phthisis ad seram usque senectutem persæpe durat, neque ita celeriter ætate provectiores, ac juvenes necat.

APHOR. 95.

Pruriginosa corpora post alvum suppressam in phthificis malum.

DILUCIDATIO.

Et hic textus quotidiana confirmatur experientia:

Pruriginosa corpora sunt, quæ exanthematum purpuræ similium imaginem referunt,

quæ quidem non totum corpus, sed brachiorum saltem, aut crurum partem, aut circumscriptum quendam dorsi, truncique corporis locum occupant, id quod alibi Hippocrates vocat pustulis corporis affici.

Hæc rubra exanthemata omnibus speciebus phthificos confirmatoris & plerumque in illis, quibus alvus segnior, sive tardior est, frequentia, & non raro ad mortem usque comites sunt, aut etiam (teste experientia) vicissim evanescent, redeuntque.

APHOR. 96.

In habitibus phthificis cum febre defluxus in gingivas, & dentes decumbere visum malum.

DILUCIDATIO.

Constitutionis phthificæ hominibus hoc malum familiare esse in praxi deprehenditur, quod sæpe seroso tonsillarum, uvulæ, glandularumque in faucibus, gingivarum etiam tumore, quasi catharri cujusdam specie afficiantur: sane malum hoc est, & plerumque aut modo præsentem, aut certe erupturam phthisin designat.

APHOR. 97.

Generatim hypochondrii sublimia, & tumida mala sunt, pessima autem in phthificis.

DL

DILUCIDATIO.

Sicut in febribus acutis hypochondria tumida, tensa, dolentia mali sane ominis sunt, etsi signum hoc nimis hodie negligatur: ita eadem maxime in phthificis, teste experientia, signum sunt mortis non diu abfuturæ.

APHOR. 98.

Ex his, qui diuturna tabe colliquati sunt, perniciosum est, hypochondria tumida & sublimia esse, quidam horum ante mortem rigent.

DILUCIDATIO.

Obscurissimus hic textus non aliter, nisi studiosiore experientia declarari potest.

Sic enim intelligendus erit: phthificis desperatis exitiale (ut jam dixi) signum sunt hypochondria tumida; phthifici enim ante finem vitæ acutius febriunt febre lenta in acutam versa, cujus initium hic ipse rigor est, qui non solum primam acutæ febris exacerbationem, sed etiam reliquas exacerbationes ita præcedere solet, ut medicum non satis expertum febris intermittens specie fallere possit.

Et sane tam acute phthifici ante mortem solent febrere, ut delirare quoque instar aliorum

rum acute febrientium soleant, quod Hippocrates alibi præsertim in epidemiis præclarissime notat.

APHOR. 99.

Pustulæ asperæ, & quasi per vibices erumpentes, significant habitum tabificum.

DILUCIDATIO.

Textus hic, reliquis respondentibus signis, manifeste ad phthisin pertinet.

APHOR. 100.

Quicumque in phthisi difficulter spirant, cumque sibilo, multaque cruda educunt, desperati sunt.

DILUCIDATIO.

Utilissima phthiseos confirmatæ prognosis: cruda hic dicuntur sputa, quæ sunt ichorosa, & varios colores habent.

APHOR. 101.

Quibus hepaticis multum est sputum cruentum, vel subputridum, vel flavum meracius, brevi perniciosum.

DILUCIDATIO.

Hic textus intellectu quidem difficillimus apparet, sed duce experientia non multum negotii affert, He-

Hepatici enim hic sunt omnes, qui morbo quodam chronico cum vitio redivus sanguinis per hepar, viscerumque imi ventris conjuncto laborant: tales sunt hypochondriaci, obfirmati melancholici, maniacy, ipsi etiam hydropicy, & ictericy &c.

Porro experientia docet, in morbis his confirmatis aliquando accedere sputum cruentum, aut simile quid, quod mortem, ut supra dixi, non longe antecedere solet:

Prius vero aut parca sanguinis stilla ex naribus cadunt, aut quod probe notandum est, etiam per sedes, vesicamque emittuntur: quae omnia succumbentis inter inania luctamina naturae indicia sunt.

Sputa vero illa cruenta ex pulmone, utpote regia sanguinis in his casibus corruptiva, tandem simul infecto oboriri, non secus, ac phthises v. g. ex abortu, aut ulcere uteri ortas, tandem in ulcus pulmonale degenerare & experientia, & sana convictus ratione affirmo.

APHOR. 102.

In hepaticis colliquatio corporis cum raudine malum, tum alias, tum si simul leviter tussiant.

DI.

DILUCIDATIO.

Hic textus ex ante dictis lucem satis copiosam accipit.

APHOR. 103.

Lienteriæ cum difficultate spirandi, & punctura lateris desinunt in tabem.

DILUCIDATIO.

Phthificæ constitutionis homines sæpe obnoxii sunt diarrhœis, frequenter tam vehementibus, ut cibi non mutati reddantur: his respirandi difficultas, sensusque fugitivi puncturæ cujusdam in thorace, solent esse conjuncti, & tabem vel phthisin imminere indicant.

APHOR. 104.

Ex mania ad raucedinem cum tussi fit discessus.

DILUCIDATIO.

Phrenitici & maniaci præsertim in paroxismo sunt simul peripneumonici, unde raucedo & tussis lethale quid portendere possunt, nisi sanguis copiose satis mittatur, aut nisi hæmophthisis consequens peripneumoniam hanc levet: & hæc est illa hæmophthisis, quam quibusdam maniacis salutarem fuisse apud auctores legimus: idem acuratioꝝ praxis confirmat.

APHOR.

APHOR. 105.

Ereĉtum federe velle malum in acutis, peſſimum in peripneumonicis & pleuriticis.

DILUCIDATIO.

Ereĉtum federe velle ægrum increſcente, & vigente morbo, malum eſt in omnibus acutis, peſſimum in peripneumonicis, quod experientia omnino confirmat.

Ratio hujus facile patet; hæc enim ereĉtæ feſſionis affectatio difficultatem reſpirandi, & impeditum ſanguinis per pulmones tranſitum arguit.

APHOR. 106.

Hi morbi non fiunt ante pubertatem peripneumonia, pleuritis, podagra, nephritis, varix circa tibiam, fluxus ſanguinis, cancer non congenitus, vitiligo leucæ non congenita, catharrus ſpinalis, hæmorrhoides, chordapſus, ilei ſpecies, non cognatus: verum horum morborum nullum ante pubertatem exſpectandum eſt fore, ſed ab anno duodecimo uſque ad quadrageſimum ſecundum naturam corporis morborum omnis generis ferax: rurfus ab hac ætate uſque ad annum ſexageſimum tertium non fiunt ſtrumæ, neque lapis in veſica, niſi prius ineſſe contigerit, neque deſluxus medullæ ſpinalis, tabes dorſalis, neque

que nephritis, nisi ex alia ætate consequantur, neque hæmorrhoides, neque fluxus sanguineus, nisi prius fuerint: hi morbi absunt usque ad senectutem.

DILUCIDATIO.

Hic textus sagacissimi Hippocratis limitibus quibusdam eger præsertim de morbis ante pubertatem, reliqua notatu dignissima sunt. Tempore Hippocratis quidem ob discrimen nutrimenti morbi isti ante pubertatem non contingebant, nostro vero tempore immunes non sunt infantes a peripneumonia, a pleuritide, a nephritide; quin verissimæ hæmorrhoides, sed privata, & hæreditaria de causa in ætate etiam tenerrima observantur.

APHOR. 107.

Respirationes cum suspiriis, & colliquatio corporis citra rationem uterum gerentes abortire facit.

DILUCIDATIO.

Verissima abortus inter alia signa prognostis.

APHOR. 108.

Prægnantibus phthificæ conditionis, quibus rubor in facie oboritur, sanguinis ex naribus stillicidia hunc avertunt.

DILUCIDATIO.

Circumscriptum genarum ruborem phthi-
sicæ constitutioni familiarem esse, si alia signa
consentiant, supra dixi; hic vero rubor na-
rium hæmorrhagia monente Hippocrate sol-
vitur; sed ipsa constitutio phthifica nihil inde
levamenti accipit:

Interim ex hoc textu patet, indefatigabi-
lem in observando Hippocratem ad minima
attendisse.

APHOR. 80.

Quæ suspiriosum spiritum in oculis effe-
runt, abortiunt.

DILUCIDATIO.

Præclara prognosis imminentis abortus:

Si enim febris acuta prægnantes invasit,
tum hic suspiriosus spiritus & abortum, &
phrenitidem (teste experientia) denunciat.

APHOR. 110.

Quibus puellis orthopnœc contingit, dum
uterum gestant, his mammæ suppurantur.

DILUCIDATIO.

Orthopnœca puellis, id est, junioribus fœ-
minis uterum gestantibus contingens, diffici-
liorem

liorem sanguinis per pulmones circulum denotat; hinc plethora partialis vasorum pectoris oritur: quando deinde pepererint, mammae eadem de causa facile suppurant.

APHOR. III.

Mala est urina in acutis, quæ cito post potum mingitur, præsertim pleuriticis, & peripneumonicis.

DILUCIDATIO.

Aureum effatum: urinæ enim a potu celeriter fusæ in acutis, & inflammatoriis febribus, certum sunt indicium sanguinis valde inflammatorii, & gelatina inflammatoria abundantis, qui potum non facile retinet, sed protinus dimittit.

APHOR. IIII.

Mala urina, quæ ante rigorem mingitur, oleosa.

DILUCIDATIO.

Rigor in acutis febribus post earum initia incidens, varia portendit, ut supra dixi, generatim autem initium est febris novæ: emissæ ante hunc rigorem oleosa urina plerumque magnam materiæ heterogeneæ copiam in sanguine adesse indicat, & præcipue in corpore ad febres lentas disposito phthiæos metu non caret.

APHOR.

APHOR. 113.

Malæ in acutis urinæ subvirides, & nullius certe coloris.

DILUCIDATIO.

Notatu dignissimus hic textus est: ubi enim decolor ejusmodi urina adest, juste arguimus, magnam sanguinis in genere dyscrasiam adesse, sanguinemque fortassis jam incipere lethali putredine solvi.

APHOR. 114.

Peripneumonicis pernitiōsa est urina, quæ in principio cocta est, post quartum vero diem attenuatur: pleuriticis cruenta urina caliginosa cum varia hypostasi indiscreta lethalis est, plerumque diebus quatuordecim lethalis, item in pleuriticis, & quidem brevi, quæ subviridis est, nigram habens subsidentiam, aut furfuraceam.

DILUCIDATIO.

Valde præclara effata hæc sunt: nota tamen peripneumonicos & pleuriticos hic promiscue intelligendos esse.

Urina initio cocta deinde cruda apparet in illis pleuritidis, & peripneumoniæ speciebus, in quibus (ut alibi ait Hippocrates) dolores
initio

initio molles, vel anxietates leves sunt, quinta vero, vel sexta die exacerbantur.

Urinæ cruentæ in pleuriticis plerumque lethalem morbum designant, excipiam hic unum vel alterum salubre exemplum.

Idem scilicet hic valet de hac cruenta urina, quod de sanguine atro coagulato, qui in phreniticorum urinis interdum simili modo observari solet :

Si istiusmodi urina copiosa sit, & multum sanguinis cum eadem simul fundatur, tunc bona erit.

Non vero bona est illa urina, quæ hic describitur tantummodo cruenta ;

Cruenta enim, & atra, & dissimilem subsidentiam habens urina, designat non satis sanguinis per has vias ad levamen exiisse, adeoque luctantem naturam esse succubituram.

Multi præterea pleuritici eam vasorum pelvis, & abdominis conformationem habent, quam dispositionem quandam hæmorrhoidariam dicimus; his simul non infrequens phrenitis symptomata est.

Porro experientia accuratior docet profusum cruoris per alvum & vesicam profluvium
phre-

phreniticis esse salubre, mali vero ominis esse exigua sanguinis per has vias vestigia:

Si nunc cum profusiore ejusmodi sanguinis profluvio unum vel alterum pleuriticum servatum fuisse apud auctores legamus, pro certo haberi potest, vel hunc ægrum pleuritide illa, quam aliis locis Hippocrates pleuritidem ex dorso, id est cum rheumatismo congenerere morbo conjunctam nuncupat, laborasse, vel pleuritidi phrenitidem symptomaticam accessisse:

Hæ enim species pleuritidum aliquando per profusiores sanguinis fluxus (teste experientia) vindicantur.

APHOR. 115.

Urina, quæ multo post tempore cruda manet, inter alia salutaria signa denuntiat abscessum, & dolorem, & magis in partibus sub diaphragmate, si vero erronei dolores in lumbis fuerint ad coxam, & in febre & sine febre.

DILUCIDATIO.

Præclarissimum præsagium abscessuum ex urina, explanatione non egens.

APHOR.

APHOR. 116.

Urina cocta, quæ pinguedinem habet in subsidentia, significat febrem.

DILUCIDATIO.

Conferantur, quæ de oleosa urina ante rigorem, qui generatim variarum febrium initium est, emissa superius Aphor. 112. explanavi.

APHOR. 117.

Urina telas aranearum veluti in superficie habens, colliquationem significat.

DILUCIDATIO.

Hic textus pertinet ad febres longas, & phthificas.

APHOR. 118.

In pleuriticis urina valde rubra, habens subsidentiam levem, designat crisin securam, subviridis vero, & florulenta, habens albam hypostasin, & crassam, itidem celerem crisin, valde vero rubra & florulenta, habens subviridem & levem subsidentiam, non mixtam, valde diuturnum morbum, & turbulentum, transeuntem in alium, non tamen perniciosum.

DILUCIDATIO.

Valde præclara, & paucis exceptis perspicua effata hæc sunt:

Urina

Urina florulenta est urina spumosa, qualis sudorem solutorium apprime designare solet:

Sed urina valde rubra & spumosa aut florulenta non solum pertinet ad pleuritidem in febrem lentam abituram, sed etiam ad omnes acutas febres, quæ in febrem longam degeneraturæ sunt.

APHOR. 119.

Urinæ sub abscessibus juxta aures subito & modice coctæ malum, & sic perfrigeratum esse malum.

DILUCIDATIO.

Hic textus pertinet ad abscessus crisi imperfecta in febribus acutis accedentes:

Urinæ cito, & modice coctæ cum perfrigerio non sufficientem crisin per abscessum factam esse, & novam instare febrem, cujus initium ille algor est, designant: tales itaque urinæ aut modo præsentem abscessum, aut novum productum iri nuntiant.

APHOR. 120.

Urina in febre habens divulsam densitatem, aut sudorem significat, aut recidivam.

DILUCIDATIO.

Densitas divulgata est, cum urina crassa mingitur turbida, aut brevi turbida futura, sic, ut illa crassamenta dehiscant, & liquoris manifesta interstitia sint, natantibus nihilominus, nec subsidentibus illis crassamentis.

APHOR. 121.

In febre mictiones urinarum semper aliarum diuturnitatem efficiunt.

DILUCIDATIO.

Urinæ inconstantes, & variæ in febre, præfertim non adeo acuta, ex certissimis morbi longi signis sunt.

APHOR. 122.

Quibus urinæ cito habent subsidentiam, hi cito crisin patiuntur.

DILUCIDATIO.

Cito subsidentiam habere hic non est de ipso morbi initio intelligendum; eo enim tempore intempestive nimis obvenientia hæc urinarum simulacra merito inter mala signa Hippocrates refert :

Sed tunc cita subsidentia bona est, si præcipue tempus morbi, ceteraque bona signa respondeant, concurrantque.

APHOR.

APHOR. 123.

Parva comparere, velut stillas sanguinis, & urinam, & vomitum, & alvi egestiones, penitus quidem malum, pessimum vero, si proxime inter se se prodeant.

DILUCIDATIO.

Hic textus in omnibus febribus acutis vel mortem, vel saltem vitæ discrimen præfagit.

Vulgare proverbium est: paucum nihil criticum esse.

Parva illa hic sunt vestigia sanguinis ex naribus; urinæ paucæ cum stranguria missæ, vomituritiones crebræ, alvi crebræ, parvæ, & cum tenesmo factæ ejectiones: omnia ejusmodi sunt semper in omnibus febribus tum acutis, tum inflammatoriis pessima signa.

APHOR. 124.

Egestio alvi aquosa subtenuis perfrigefaciens non sine febre existente mala, in his rigores vesicam, & ventrem corripunt.

DILUCIDATIO.

Textus hic, teste experientia, non solum ad omnes febres phthificas consummatas, sed etiam ad morbos viscerum imi ventris chro-

nicos, inolitos, & cum febre tabifica conjunctos pertinet.

APHOR. 125.

Egestiones alvi, quæ desinunt in spumosas, vel meracas, generatim sunt exacerbatoriarum omnino, etiam spasmodicis, ex talibus emergunt abscessus juxta aures.

DILUCIDATIO.

Præclarus hic textus pertinet ad omnes tum acutos, tum chronicos morbos:

Si excrementa tandem fiunt spumosa, & non mixta, tum generatim exacerbatio, & diturnitas illius portenditur morbi, qui tum temporis affligit:

Experientia enim docet, quod epileptici brevi ante paroxysmum egestiones ejusmodi mittere soleant:

Neque minus experientia confirmatur, quod inter alia signa & hæ ipsæ spumosæ ejectiones abscessuum ad aures secutorum verissima sint præfagia.

APHOR. 126.

Egestiones valde liquidæ, rursus compactæ, meracæ, stercoracæ, id est molles, & non figuratæ, significant morbi longitudinem.

DI.

DILUCIDATIO.

Egregium præfagium diuturnitatis tum in febribus acutis, inflammatoriisque, tum in morbis etiam suapte natura longis.

APHOR. 127.

Lethalis est omnis excretio, quæ exit sine sensu ægroti.

DILUCIDATIO.

Certum prognosticum mortis tum in febribus acutis, tum in morbis chronicis, si talis adsit excretio.

APHOR. 128.

Post alvum liquidam perfrigerium cum sudore malum.

DILUCIDATIO.

Si ad febres acutas, quarum declinationi quædam conjungitur diarrhœa, perfrigerium accedat, hoc erit initium recidivæ;

Si vero post febres longas, & maxime phthificas id fiat, ægri a morte non longe sunt remoti.

APHOR. 129.

Alvi egestio pura superveniens solvit febrem acutam cum sudore.

DI-

DILUCIDATIO.

Et hic textus pertinet ad febres acutas, & inflammatorias imminentibus criseos initiis per sudorem:

Alvi egestio pura est colore, & densitate sani hominis egestioni similis, imminente nunc tali crisi excrementa plusculum densari solent.

APHORISMI AD ANGINAM
SPECTANTES.

APHOR. I.

Anginæ, in quibus neque in collo, neque in faucibus aliquid in conspectum venit, exhibentes vero fortem suffocationem, vel spiritus difficultatem, eadem, vel tertia die occidunt: quæ vero recipiunt tumores, & ruborem in collo, cæteroquin consimilia sunt quidem, sed diuturniora: quibuscunque vero simul rubuerint fauces, & cervix, & pectus, diuturniora sunt, & maxime ex his servantur, nisi rubores intus recurrerint: sin vero evanescant rubores, neque tuberculo foras converso, neque excreato leviter, & sine dolore pure, neque in diebus criticis, perniciosæ sunt, num vero & hi sunt empyi? securissimum autem ruborem, & abscessum maxime foras verti.

DILUCIDATIO.

Notatu dignissima prognosis anginarum:

Recurrens intro rubor designat subituram febrem pectoris, pulmonisque inflammatoriam, unde deinceps empyema oriri poterit.

Per dies criticos non certi designantur dies, sed vigor morbi semper intelligendus est:

Cetera ultro patent.

APHOR. 2.

Erysipelas anginosus foris accedere commodum, intro autem converti lethale; introrsum autem vertitur, cum, evanescente rubore, pectus gravatur, & difficiliter æger spirat.

DILUCIDATIO.

Textus hic quoque ultro patet, & proxime præcedentem adhuc uberius declarat.

APHOR. 3.

Quibus anginae ad pulmonem vertuntur, partim septem diebus pereunt, evadentes vero empyi fiunt, nisi ipsis contingat educio pituitosa.

DILUCIDATIO.

Et hic textus pertinet ad febrem pectoris inflammatoriam, quæ anginam cum paulo ante memoratis signis consequitur,

Eductio

Eductio pituitosa hic (teste experientia) est species quædam spontanei ptyalismi, differens a secretu pleurítico.

APHOR. 4.

Quibus per vehementiam suffocationis stercus derepente alvo secedit, lethale.

DILUCIDATIO.

Utilissima prognosis mortis in gravi angina.

APHOR. 5.

In anginis sputa subarida tenuium, malum.

DILUCIDATIO.

Sputa hic memorata inflammationis vehementiam denotant.

APHOR. 6.

Tumores anginosi in linguis disparentes citra signa pernitiōsa, & dolores disparentes sine manifesta causa pernitiōsi.

DILUCIDATIO.

Et hæc, & sequentes de angina prognoses omnino præclaræ sunt.

Tumor linguæ, citra signa disparens, ægrum aucta in posterioribus laryngis musculis inflammatione suffocandum; dolores vero, sine causa disparentes, lethale delirium designant.

APHOR.

APHOR. 7.

In anginis, qui non exspuunt brevi concocta, perniciosi.

DILUCIDATIO.

Per concocta hic non sputa purulenta, sed sputa flava, quin subcruenta etiam, ut in pleuride, intelligenda sunt; expectamus enim in angina solutionem, minime vero suppurationem:

Quia vero flava & subcruenta sputa, etsi nondum concocta sint, verissimam tamen humoris (ut in pleuropneumonia fit) rupto inflammato vase extravasati ejectionem, simulque spem inflammationis soluti facilioris ostendunt, ideo sputa ejusmodi concocta vocantur.

APHOR. 8.

In angina dolores ad caput citra notas cum febre, itemque dolores ad crura sine signis cum febre, perniciosi.

DILUCIDATIO.

Dolores ad caput imminentem apoplexiam, dolores ad crura lethale delirium praesagiunt:

Citra notas & sine signis hic est, quod aliis manifestis causis non debetur.

APHOR. 9.

Ex anginæ sine crisi dolor præcordii cum torpore & impotentia obortus, occidit occulte, etsi omnino se leviter habere putent.

DILUCIDATIO.

Aurea prognosîs quod peripneumonia symptomatîca, si ad anginam accedat, subito & inopinato cum febris exacerbatione suffocatura sit apoplectico modo.

APHOR. 10.

Ex anginosis citra signa attenuatis dolor ad pectus, & alvum repente progressus egerere facit purulenta, quæ alias non solvuntur.

DILUCIDATIO.

Et hæc præclara prognosîs anginæ non acutissimæ, quæ inflammatione ad pulmones, vel intestina translata, ibi ad abscessum ventura sit.

Pervenit autem ad abscessum, quia metastasis illa incautos medicos sæpe fallit, qui solutionem largioribus venæ sectionibus accelerare potuissent, si peripneumoniam, vel inflammationem intestinorum, quæ hic plerumque levior & instar peripneumoniam nothæ esse solet, eaque de causa fallit, successuram credidissent. Atque hæc est vera, in praxi confirmata hujus textus explicatio, si enim ad pus, in intestina resorptum, aut in asperam arteriam delapsum interpretis quidam in explicatione hujus textus relaberetur, sane se ridiculum sisteret.

APHOR.

APHOR. II.

In angina omnia sunt pernicioſa, quæ non manifeſtum dolorem faciunt, ſed & ad crura efferunt ſe ſe diuturni dolores, qui difficulter ſuppurant.

DILUCIDATIO.

Quæ manifeſtum dolorem non habent, ideo dicuntur hic pernicioſa, quia delirium portentunt, & delirium hoc gravato ob impeditum ſanguinis per pulmones tranſitum capite exortum, ſuffocationis apoplecticæ prodromus eſt:

Dolores diuturni ad crura, anginae imperſectæ ſolutæ ad aliquos femoris, crurumque vel pedum muſculos, horumque interſtitia metaſtaſin denotant:

In angina non celerrima non ſecus ac in pleuride, aliisque inflammatoriis morbis eadem metaſtaſes poſt imperſectiores criſes fiunt:

Dolores hi inflammationem abſceſſumque denotant; ſed quia tardiſſime apparatus hujusmodi inflammatorius abſolvi ſolet, difficulter ſuppurare dicuntur.

APHOR. 12.

Ex angina ſputa viſcoſa, craſſa, valde alba, violenter educata, mala; & omnis ejusmodi maturatio mala, purgatio multa deorſum, tales perimit apoplectico modo.

DILUCIDATIO.

Mala ſunt talia ſputa; gravem enim indicant inflammationem: violenter educi dicuntur, quia gravi conſiſu exſcreantur: maturatio, ſive coc-

tio his tribuitur ideo, quia (quod probe notandum est) hac voce veteres de ejectione omnis humoris ante vigorem morbi sæpe utebantur: ejusmodi maturatio ideo hic mala dicitur, quia ad coctionem, id est ad crisin, talia sputa non pervenient, sed homo ante maturationem hanc plerumque suffocabitur: purgatio illa, est memorabilis illa diarrhœa, quæ in angina non secus ac in pleuritide paulo ante mortem oritur, & intestinorum paralyfin indicat: & sub hac ipsa purgatione ægri apoplectico modo moriuntur.

APHOR. 13.

Ex angina subarida frequentia sputa cum tussi, laterisque dolore pernitiola, itemque si quis inter bibendum subtussiat & difficulter potum deglutiat, malum.

DILUCIDATIO.

Aurea prognosis; indicat enim vehementem pleuritidem symptomaticam anginæ acutissimæ conjungi.

Expofui jam ducentos quinquaginta Hippocratis Aphorismos, quos omnes ipsis meis observationibus consentaneos esse animadverti.

Dilucidationibus his puto me sapientissimi senis mentem esse assecutum: opto, ut illæ in tyronum medicorum utilitatem & felicitatem publicam cedant.

Dabam Monasterii die 2da Maji 1789.

FERD. SAALMANN,

Medicinæ Doctor.